

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Το δημιουργικό σχολείο: Η δημιουργική γραφή στα πολιτιστικά προγράμματα.

Creative school: Creative writing in the cultural activities.

Φοιτήτρια: Βλάχου Χρυσάνθη

AEM:3697

Επόπτρια: Βακάλη Π. Άννα

Β' Βαθμολογητής: Κωτόπουλος Η. Τριαντάφυλλος

ΦΛΩΡΙΝΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2022

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	- 5 -
Abstract	- 5 -
Εισαγωγή	- 6 -
Ορισμός της Δημιουργικής Γραφής.....	- 7 -
Ιστορική εξέλιξη Δημιουργικής Γραφής	- 8 -
Η έννοια της δημιουργικότητας.....	- 10 -
Η Δημιουργική Γραφή στην Εκπαίδευση	- 13 -
Η Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο	- 16 -
Πολιτιστικά Προγράμματα στην εκπαίδευση:.....	- 18 -
Το δημιουργικό σχολείο στην πράξη:.....	- 22 -
4 ^ο Νηπιαγωγείο Σερρών:.....	- 22 -
6 ^ο Νηπιαγωγείο Πολίχνης:.....	- 26 -
Πυθαγόρειο Νηπιαγωγείο:.....	- 29 -
1 ^ο Γυμνάσιο Αγίας Βαρβάρας.....	- 32 -
3 ^ο Λύκειο Τρικάλων:	- 35 -
2 ^ο Γυμνάσιο Αργυρούπολης:	- 38 -
Πολιτιστικό Πρόγραμμα Συνεργατικής Δημιουργικής Γραφής	- 41 -
94 ^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης	- 44 -
2 ^ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμαριάς.....	- 45 -
Δημοτικό Σχολείο Σταυροδρομίου Πέλλας.....	- 46 -
1 ^ο Δημοτικό Σχολείο Κρύας Βρύσης.....	- 46 -
Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο Φλώρινας	- 48 -
Γενικό Λύκειο Φιλώτα Φλώρινας.....	- 49 -
Συμπεράσματα:	- 61 -
Βιβλιογραφία	- 62 -

Περίληψη

Στην παρούσα Πτυχιακή εργασία επιχειρείται ο προσδιορισμός του όρου της Δημιουργικής Γραφής και παρουσιάζεται η διδασκαλία της στην Εκπαίδευση. Στη σύγχρονη εποχή, γίνεται πλέον αποδεκτή η θεραπευτική και εκφραστική αξία της γραφής και αναγνωρίζεται η σπουδαιότητα της Δημιουργικής Γραφής στην προσχολική ηλικία. Πραγματοποιείται, μία προσπάθεια απάντησης στο ερώτημα σχετικά με το « τί είναι η Δημιουργική Γραφή» και εξετάζεται η υιοθέτηση των στοιχείων της λογικής της, κατά την μαθησιακή διαδικασία με τις οποίες ο νηπιαγωγός μπορεί να αναπτύξει την δημιουργικότητα. Η εργασία έχει ερευνητικό χαρακτήρα και στόχος της είναι η αποσαφήνιση του όρου της Δημιουργικής Γραφής, η ανάδειξη της εξέλιξής της στο χώρο της εκπαίδευσης και τέλος, η καταγραφή πρακτικών εφαρμογών της Δημιουργικής Γραφής ως αντικείμενο στην προσχολική εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Δημιουργική Γραφή, δημιουργικότητα, νηπιαγωγείο, πρακτικές εφαρμογές, προσχολική εκπαίδευση

Abstract

In the present Thesis, the definition of term “Creative Writing” is attempted and its teaching in the field of education is presented. In modern times, both therapeutical and expressive value of writing is accepted and its significance in Creative Writing in Preschool age is acknowledged. An endeavour to answer the question regarding “what Creative Writing actually is” is attempted and the adoption of elements of its concept is examined, during the learning process which are implemented by the pre-school educator in order to develop creativity. This report constitutes an exploratory study and its main objective is the specification of the term Creative Writing, its emergence and its progress in the field of Education and finally the record of the practical implementation of Creative Writing as a subject in Preschool Education.

Key Words: Creative Writing, creativity, nursery school, practical implementation, preschool age

Εισαγωγή

Η Δημιουργική Γραφή είναι μία μορφή έκφρασης που πηγάζει από τη φαντασία εφόσον αυτή αξιοποιηθεί με κατάλληλα ερεθίσματα και μπορεί να συμβεί οποιαδήποτε στιγμή. Εκφράζει τις σκέψεις και τα συναισθήματα του συγγραφέα, με ένα ευφάνταστο, ποιητικό τρόπο.

Σύμφωνα με τον Parnes (1963), είναι μία διαδικασία σκέψης και ανταπόκρισης, που σχετίζεται με τις προηγούμενες εμπειρίες, με την ανταπόκριση στα διάφορα ερεθίσματα (αντικείμενα, σύμβολα, ιδέες, άνθρωποι, καταστάσεις) και καταλήγει σε ένα τουλάχιστον μοναδικό συνδυασμό. Το γράψιμο είναι μία μορφή της προσωπικής ελευθερίας.

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένας δείκτης της ποιότητας των συνθηκών που επικρατούν στο περιβάλλον της προσχολικής ηλικίας και μια σημαντική ένδειξη της διανοητικής υγείας του ατόμου. (Cecil, 1985).

Όπως υποστηρίζεται, στο Oxford English Dictionary, σημαίνει να δημιουργείς, να παράγεις κάτι. (Duffy, 1998).

Τα τελευταία χρόνια, το ενδιαφέρον γύρω από την δημιουργικότητα είναι ιδιαίτερο σε κάθε τομέα της καθημερινότητας, τόσο στο χώρο της εκπαίδευσης, όσο και στην ευρύτερη κοινωνία.

Στην παρούσα εργασία, θα μελετήσουμε το επιστημονικό πεδίο της Δημιουργικής Γραφής τόσο στην θεωρητική όσο και στην πρακτική του εφαρμογή από εκπαιδευτικούς σε διαφορετικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η εργασία εκπονήθηκε με την μέθοδο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και είναι δομημένη σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος είναι το θεωρητικό πλαίσιο, όπου αρχικά θα παρουσιαστεί ο ορισμός της Δημιουργικής Γραφής και η ιστορική της εξέλιξη. Στη συνέχεια, γίνεται μία αναφορά σχετικά με την έννοια της δημιουργικότητας και της σύνδεσης της με την Δημιουργική Γραφή, ενώ πιο κάτω εξετάζεται ο ρόλος της στον τομέα της Εκπαίδευσης και στο χώρο του Νηπιαγωγείου.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, θα παρουσιαστούν πρακτικές εφαρμογές Δημιουργικής Γραφής που έχουν γίνει σε Νηπιαγωγεία, Δημοτικά σχολεία αλλά και σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η οργάνωση των κεφαλαίων της εργασίας πραγματοποιήθηκε με την συμβολή του συγγραμματος «Η Δημιουργική Γραφή» στο νηπιαγωγείο των Βακάλη Π. Άννα, Ζωγράφου-Τσαντάκη Μαρία και Κωτόπουλου Η. Τριαντάφυλλου.

Στο τέλος της εργασίας, βρίσκονται όλες οι ξενόγλωσσες και ελληνικές βιβλιογραφικές αναφορές με αλφαβητική σειρά.

Ορισμός της Δημιουργικής Γραφής

Ο όρος «Δημιουργική γραφή» είναι επείσακτος και προβληματικός, μιας και επιχειρεί να αποδώσει στα ελληνικά τον αγγλοσαξονικό «Creative Writing». Προκαλεί σύγχυση και αμηχανία λόγω της πολλαπλής σημασίας και χρήσης του, αλλά και των αξιολογικών του προεκτάσεων. Μια σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση επιτείνει την εννοιολογική του ασάφεια, καθώς παραπέμπει σε μία σειρά νοημάτων, όπως πεδίο συγγραφικών δραστηριοτήτων, τέχνη της λογοτεχνικής συγγραφής, βιωματική εκπαιδευτική μέθοδο για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας και της λογοτεχνικής γραφής, μορφή ψυχικής εκτόνωσης και τρόπο ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης, πανεπιστημιακό γνωστικό αντικείμενο κ.ά. (Κωτόπουλος, 2012, Καρακίτσιος, 2012).

Ο όρος χρησιμοποιείται σήμερα με διττή σημασία: υπονοεί την ικανότητα να ελέγχει και να δαμάζει κανείς τις δημιουργικές σκέψεις και να τις μετατρέπει σε γραφή (Σουλιώτης, 2012), αλλά «εμπεριέχει στην ευρεία του σημασία και το σύνολο των διάφορων εκπαιδευτικών πρακτικών και τεχνικών που στοχεύουν στην κατάκτηση συγγραφικών (λογοτεχνικών) δεξιοτήτων» (Καρακίτσιος, 2012). Είναι δηλαδή μία προσέγγιση γραφής που την καθιστά εκπαιδευτική αλλά με παιγνιώδη τρόπο.

Όπως προαναφέρθηκε ακριβής ορισμός για τη Δημιουργική Γραφή δεν έχει δοθεί, ίσως ένας πιο συγκεκριμένος ως προς την εκπαίδευση, είναι πως η δημιουργική γραφή για παιδιά είναι μία σύγχρονη εκπαιδευτική μέθοδος που προσεγγίζει με βιωματικό τρόπο το λόγο και τις δυνατότητές του, συνδυάζοντας το παιχνίδι με την μάθηση. (Μανδηλαράς Φ., Τσιλιμένη Τ., Παπαρούση Μ., 2010).

Η δημιουργική γραφή στηρίζεται στην αναδόμηση των στοιχείων μιας λέξης, μιας πρότασης ή ενός κειμένου με σκοπό την παραγωγή νέων κειμένων. (Πασσιά Α., Μανδηλαράς Φ., Αθήνα 2000). Στόχοι αυτής της εκπαιδευτικής μεθόδου είναι η καλλιέργεια προσωπικής σχέσης με τις λέξεις και τον τρόπο με τον οποίο αυτές συνδυάζονται για να σχηματίσουν ένα ομοιογενές σύνολο, η ευαισθητοποίηση του παιδιού απέναντι στο λεκτικό υλικό και η συμφιλίωσή του με την πρακτική γραφή που συνήθως το φοβίζεται ή το απωθεί. Στόχος της Δημιουργικής γραφής είναι η δημιουργία ερεθισμάτων για παράλληλες ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη, όπως θεατρικά παιχνίδια, η καλλιέργεια της φαντασίας στους κανόνες και νόμους που διέπουν την γλώσσα και την έκφραση και πάνω απ' όλα να κατανοήσει το παιδί πως η γλώσσα πλάθεται κάθε στιγμή που πλάθουμε ή μιλάμε. (Μανδηλαράς Φ., Τσιλιμένη Τ., Παπαρούση Μ., 2010).

Η δημιουργική γραφή αποτελεί συνδυασμό δύο εννοιών, αυτών της «δημιουργικής» και της «γραφής». Γραφή λέμε την παράσταση του λόγου και της σκέψης, την ενέργεια του ανθρώπου να αποτυπώνει έναν συνδυασμό γραφικών συμβόλων. Με τον όρο *Δημιουργική* εννοούμε μία λειτουργία που συμπεριλαμβάνει όλες τις τεχνικές ανάπτυξης της δημιουργικότητας.

Ιστορική εξέλιξη Δημιουργικής Γραφής

Η Δημιουργική Γραφή ως σύγχρονος επιστημονικός κλάδος ξεκινά το 1936 με την ίδρυση του Πανεπιστημίου της Iowa το Writer's Workshop. Ο σημαντικότερος προάγγελος του εγχειρήματος ήταν το «47 Workshop» στο Harvard από τον George Baker μεταξύ 1906 και 1925. (Κωτόπουλος, 2012: Η νομιμοποίηση της Δημιουργικής Γραφής.)

Το πρώτο εργαστήριο στο Iowa Writer's Workshop προσφέρθηκε σε ένα θερινό τμήμα το 1939 και ήταν ανοιχτό μόνο σε σπουδαστές που μπορούσαν να παρουσιάσουν αποδείξεις της ικανότητάς τους να συμμετάσχουν. Η επίσημη θέση του εργαστηρίου ήταν ότι η συγγραφή δεν μπορεί να διδαχθεί, ωστόσο το ταλέντο μπορεί να αναπτυχθεί. (Iowa University:1 στο Dawson 2005:81).

Η ανάδυση της Δημιουργικής Γραφής ως επιστημονικού κλάδου στην πανεπιστημιακή κοινότητα των Η.Π.Α στις αρχές του 20ού αιώνα πραγματοποιείται παράλληλα με τις προσπάθειες να αντικατασταθεί η ιστορική-φιλολογική και γλωσσολογική ανάλυση των λογοτεχνικών έργων από μία λογοτεχνική κριτική που να αξιολογεί την Λογοτεχνία με όρους που αφορούν την αισθητική τους ποιότητα. Την εποχή αυτή καταγράφεται η αρχή της ανόδου της Θεωρίας, η οποία αντιμετωπίζεται σταδιακά στις ανθρωπιστικές σπουδές ως μία διεθνής lingua franca, ενώ μερικά χρόνια αργότερα η Νέα Κριτική εδραιώνεται θεσμικά ως μία σπουδαία παιδαγωγική πρακτική, αυτή της κειμενικής αυτονομίας. Η Δημιουργική Γραφή ως γνωστικό πεδίο αναπτύσσεται και συγκροτεί σταδιακά της επιστημονική της ταυτότητα μέσα στο κλίμα της συγκεκριμένης κρίσης της αγγλοσαξονικής ακαδημαϊκής παράδοσης.

Σήμερα η Δημιουργική Γραφή διαθέτει μία πολύ ισχυρή διεθνή παρουσία, ειδικότερα κατά την τελευταία εικοσαετία, έχοντας εξελιχθεί στους κόλπους των σημαντικότερων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων του κόσμου, όπως των Columbia, Princeton, Iowa, αργότερα του East Anglia της Αγγλίας κ.τ.λ.

Τα προγράμματά της είναι πλέον κατοχυρωμένα θεσμικά σε πολλά Πανεπιστήμια της ευρωπαϊκής ηπείρου, στην Αυστραλία, στην Ασία και ο κατάλογος προβλέπεται να είναι σύντομα επαυξημένος. Η λειτουργία αυτών των προγραμμάτων δεν εναντιώνεται στο δεύτερο σκέλος της γενικής αρχής του πανεπιστημιακού οικονομικού μανάτζμεντ, που υπαγορεύει πως, αν ένα γνωστικό αντικείμενο μπορεί να υποστηριχτεί με ερευνητική χρηματοδότηση, τότε εξασφαλίζεται αυτομάτως και η διδακτική του πλευρά, η επιβίωσή του ουσιαστικά.

Αν όμως ένα γνωστικό αντικείμενο δεν εξασφαλίζει ανάλογες επιχορηγήσεις, τότε είναι η διδακτική του πλευρά που πρέπει να το υποστηρίξει. Να σημειώσουμε πως στην Ελλάδα, κατά την τελευταία τετραετία, το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας διαθέτει πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημιουργικής Γραφής με Διευθυντή Σπουδών τον ποιητή και πανεπιστημιακό Μίμη Σουλιώτη πλαισιωμένο από μία σειρά αξιόλογων συνεργατών που εξειδικεύονται σε διάφορα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα (Τίτος Πατρίκιος, Θανάσης Βαλτινός, Στρατής Χαβιαράς, Μάνος Ελευθερίου, Γιώργος Ξενάριος, Σοφία Νικολαΐδου, Νάσος Βαγενάς, Θόδωρος Παπαγγελής, Ζωή Σαμαρά,

Πένυ Φυλακτάκη, Αλκίνοος Ιωαννίδης, κ.ά.). Η είσοδος της Δημιουργικής Γραφής ως αυτόνομου μαθήματος στις υπόλοιπες βαθμίδες της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας είναι φανερό πως δεν αργεί, καθώς ήδη στην Κύπρο έχει ενταχθεί στα Αναλυτικά Προγράμματα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από τη σχολική χρονιά 2012-2013. (Βακάλη, Κωτόπουλος, 2012).

Όμως, παρά την κατακόρυφη αύξηση της δημοτικότητάς της και του ενδιαφέροντος που εκδηλώνεται γι' αυτήν, δεν απουσιάζουν από την ακαδημαϊκή κοινότητα αντιλήψεις που πλαισιώνουν έναν παλιομοδίτικο σκεπτικισμό. Αφορούν κυρίως την «νομιμοποίησή» της ως επιστημονικού κλάδου και περιστρέφονται γύρω από την απλουστευτική πολεμική που αποκρυσταλλώνεται στο ερώτημα: *μπορεί να διδαχτεί η γραφή; Και το συνακόλουθό του: πρέπει να διδάσκεται;* Ένας τέτοιος προβληματισμός συνεχίζει ουσιαστικά την δημόσια συζήτηση γύρω από την Λογοτεχνία που ξεκινά από την αρχαιότητα. Φυσικό ταλέντο ή καλλιεργημένη δεξιότητα; Ή και τα δύο;

Οι ενστάσεις που αποτυπώνονται για την κοινωνική πρακτική της Δημιουργικής Γραφής, αλλά και οι φοβίες μιας αποικιακής πολιτικής από το πανεπιστημιακό κατεστημένο, το οποίο φιλοδοξεί να κυριαρχήσει στην λογοτεχνική παραγωγή, δεν ευσταθούν, χωρίς φυσικά να μπορούν να μπορούν να αποκλειστούν μεμονωμένες περιπτώσεις με ανάλογες επιδιώξεις. Πρόκειται ουσιαστικά για τον παραδοσιακό ανταγωνισμό μεταξύ των συγγραφέων και των κριτικών που διαιωνίζει έναν πνευματικό και θεωρητικό διαχωρισμό μεταξύ της δημιουργικής πρακτικής του γραψίματος και της κριτικής μελέτης της Λογοτεχνίας (Dawson 2005:2). Σήμερα, ένας σιωπηλός πόλεμος εξακολουθεί να υπάρχει μεταξύ των θεωρητικών και κριτικών της Λογοτεχνίας από τη μία μεριά και των συγγραφέων από την άλλη, αν και οι δύο δημοσιεύουν συνήθως και διδάσκουν μέσα στα ίδια πανεπιστημιακά Τμήματα.

Ανεξαρτήτως πάντως από την ιστορική της προέλευση το σημερινό status της Δημιουργικής Γραφής ως ακαδημαϊκού κλάδου μπορεί να λειτουργήσει ως μία θεσμοποιημένη μαθητεία για τους λογοτεχνικά φιλόδοξους, που δεν «επιλέγονται» μέσα από την τυραννική στερεοτυπική επικυριαρχία του ταλέντου, ενώ ταυτόχρονα να αποτελέσει ένα δίχτυ προστασίας για τους καθιερωμένους συγγραφείς. Μέσα από μία τέτοιου είδους αντιμετώπιση η Δημιουργική Γραφή δεν είναι απλώς ένα ακόμη «συνώνυμο» της Λογοτεχνίας, αλλά συνιστά ένα σώμα γνώσεων και ένα σύνολο εκπαιδευτικών τεχνικών που μεταδίδουν αυτή την γνώση και προσδίδουν στην γραφή κοινωνικό (συχνά ακόμα και ψυχοθεραπευτικό) ρόλο, απομακρύνοντάς την από την ενίοτε στεία λογική της μοναχικής και βασανιστικής διαδικασίας. (Βακάλη, Κωτόπουλος, 2012).

Η έννοια της δημιουργικότητας

Η ιδέα της αντιμετώπισης του ανθρώπου ως δημιουργικού όντος είναι προϊόν της ανθρωπιστικής αναγέννησης και μάλιστα με ιταλική καταγωγή. Στα χρόνια αυτά η καλλιτεχνική δραστηριότητα χαρακτηρίζεται πλέον ως «δημιουργία» (Williams, 1965: 19-20). Στην αρχαιότητα η ποιητική παραγωγή αναφερόταν ως «μίμηση» επηρεασμένη από την επιχειρηματολογία, αλλά και από το κύρος του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, οι οποίοι διαφωνούσαν για την αξία της. Η Αναγέννηση όμως μας επανασυστήνει την ιδέα της ποίησης ως «δημιουργίας». Η ποιητική πράξη αντιμετωπίζεται ως αντίστοιχη με τη θεϊκή: «Κανένας δεν δικαιούται τον τίτλο του Δημιουργού, παρά μόνο ο Θεός και ο ποιητής» θα γράψει χαρακτηριστικά ο Torquato Tasso (Williams, 1988:82). Αρκετά χρόνια αργότερα, η ιδέα του ποιητή-δημιουργού εισάγεται στην Ελισαβετιανή Αγγλία από τον Sir Philip Sidney στο «An apology for poetry».

Ο Sidney εκκινεί από την αριστοτελική άποψη, πως η Ποίηση είναι μία μιμητική τέχνη και γι' αυτό είναι ανώτερη από την Ιστορία, καθώς είναι πιο κοντά στην φιλοσοφία και ικανότερη να αναπαραστήσει την παγκόσμια αλήθεια. Θεωρεί ότι η Ποίηση ξεπερνά ακόμα και τη Φιλοσοφία σε όρους αποτελεσματικότητας και είναι στην πραγματικότητα η κορωνίδα όλων των ανθρώπινων επιστημών. Πηγαίνει μάλιστα πιο μακριά από τον Αριστοτέλη, υποστηρίζοντας πως ο ποιητής περιφρονεί την απλή μίμηση της φύσης και με τη ρώμη της προσωπικής του επινόησης δημιουργεί έναν κόσμο σημαντικότερο και σπουδαιότερο από τον φυσικό (Dawson, 2005:24).

Ένας ιδιαίτερος λόγος, αυτός που εκφωνήθηκε από τον Guilford (Presidential Address to the American Psychological Association), σηματοδοτεί την έναρξη των επιστημονικών συζητήσεων περί δημιουργικότητας κατά τα νεότερα χρόνια. Ο Guilford κάνει λόγο για την *αποκλίνουσα σκέψη* (divergent thinking) και τη *συγκλίνουσα σκέψη* (convergent thinking) και θεωρεί ότι η δημιουργική ικανότητα σε ένα άτομο εκφράζεται με δημιουργική συμπεριφορά, η οποία εκδηλώνεται μέσω της εφευρετικότητας, της σύνθεσης και του σχεδιασμού (Guilford, 1956).

Ο Ροντάρι (1994:206) ορίζοντας τη δημιουργικότητα ως συνώνυμο της *αποκλίνουσας σκέψης*, αυτής που έχει την ικανότητα «να σπάει συνεχώς τα σχήματα της εμπειρίας», σχολιάζει πως «είναι "δημιουργικό" ένα μυαλό που πάντα δουλεύει, που πάντα ρωτάει, που ανακαλύπτει προβλήματα εκεί όπου οι άλλοι βρίσκουν ικανοποιητικές απαντήσεις, που νιώθει άνετα σε ρευστές καταστάσεις, που διαθέτει κρίση αυτόνομη και ανεξάρτητη, που αρνείται το τυποποιημένο, που καταπιάνεται από την αρχή με τα πράγματα και τις έννοιες, χωρίς να εμποδίζεται από κομφορμισμούς. Όλες αυτές οι ιδιότητες εκδηλώνονται στη διαδικασία της δημιουργίας. Κι αυτή... έχει έναν χαρακτήρα ψυχαγωγικό. Πάντοτε».

Η επιστήμη της Ψυχολογίας ορίζει ως δημιουργικότητα ή δημιουργική σκέψη «τη γνωστικά οργανωμένη αλλά ευέλικτη και συχνά πολύπλοκη νοητική διεργασία που διακρίνεται για την πρωτότυπη, περίτεχνη και μη αναπαραγόμενη επεξεργασία γνωστικών στοιχείων και σχημάτων σκέψης, η οποία καταλήγει συνήθως στην παραγωγή ασυνήθιστων και μοναδικών προϊόντων τουλάχιστον για το δημιουργό τους. Η πρωτοτυπία και η μοναδικότητα της απάντησης, η ευαισθησία στον εντοπισμό προβλημάτων, η ευελιξία και η ευχέρεια σκέψης, η έκθεση σε ρίσκα, η ανοχή σε διφορούμενες καταστάσεις, οι ευέλικτοι, τυχαίοι και ετερογενείς συνδυασμοί, είναι μερικά από τα γνωρίσματα της δημιουργικής προσωπικότητας» (Κούσουλας, 2001 και Κατσίκη-Γκίβαλου, 2001:22).

Αν είναι πάντως η Ψυχολογία που ως επιστήμη αναλαμβάνει να την εντάξει στα αντικείμενα έρευνάς της, ωστόσο η δημιουργικότητα απασχολεί ιδιαίτερα τη Φιλοσοφία, την Παιδαγωγική αλλά και τη Νευροφυσιολογία. Παρά όμως την ενδελεχή της διερεύνηση από το 1950 και ως σήμερα οι επιστήμονες δεν έχουν καταλήξει σε ένα γενικά αποδεκτό ορισμό της, ακριβώς γιατί αποτελεί μία πολύπλευρη διαδικασία και όχι μία αμετάβλητη και παγιωμένη ιδιότητα.

Πρόκειται τελικά για ένα παράδοξο, όπως χαρακτηρίζεται από την Boden (1994), μιας και οφείλεται σ' ένα σύνθετο πλέγμα από γνωστικές λειτουργίες που καθιστά εξίσου πολύπλοκη την ταυτόχρονη διερεύνησή τους. Η χρήση της έννοιας, και στην καθημερινότητα μας, έχει θετική χροιά (Gilbson, 2005:158), αλλά ο εννοιολογικός της καθορισμός αποδεικνύεται ιδιαίτερα προβληματικός (Ryhammar & Brolin, 1999:259). Μία σειρά από άλλους όρους που έχει επιστρατευτεί στην προσπάθεια αυτή, όπως *φαντασία, αυθεντικότητα, καινοτομία, επινοητικότητα, έμπνευση, μούσα, νεωτερισμός, ταλέντο, πρωτοτυπία, μοναδικότητα* (Plucker & Makel, 2011:48 στο Συμεωνάκη, 2013:28). Το μόνο τελικά όμως που επιτυγχάνεται είναι ακριβώς να αναδεικνύεται η ρευστότητα του όρου. Σύμφωνα με τους Kaufman και Sternberg (2007:55-58) τα χαρακτηριστικά μιας *δημιουργικής ιδέας*, όπως αυτά επιχειρείται να καθοριστούν μέσα από τις περισσότερες θεωρίες, είναι το *πρωτότυπο, καινούργιο ή καινοτόμο (new), το ποιοτικό (good) και η αναφορά του σε έναν αρχικά στόχο (relevant)*.

Η αδυναμία της πρότασης ενός επαρκούς ορισμού για τη δημιουργικότητα οδηγεί στην αναζήτηση εκείνων των ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν ένα άτομο ως δημιουργικό ή των συνθηκών μέσα στις οποίες ένα υποκείμενο γίνεται ή αισθάνεται δημιουργικό. Εδώ, η πολλαπλότητα των απόψεων θα μπορούσε να τοποθετηθεί αδρά σ' ένα συνεχές ανάμεσα σε δύο γενικότερες προσεγγίσεις. Η πρώτη διερευνά τον εντοπισμό των χαρακτηριστικών εκείνων που διακρίνουν το δημιουργικό από το μη δημιουργικό άτομο (Guilford, 1968, Barron, 1969, Arieti, 1976). Η δεύτερη αντιμετωπίζει το θέμα περισσότερο ολιστικά. Γι' αυτήν, η δημιουργικότητα είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης ύπαρξης, το οποίο μπορεί κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες να απελευθερώνεται ή αντίθετα να ατροφεί. Από τις «εμπειρίες αιχμής» του Abraham Maslow (Arieti, 1976) μέχρι την «εγγενή δημιουργικότητα του ανθρώπινου νου» του Raymond Williams και την περισσότερο ψυχοδυναμική άποψη του Donald Winnicott (2009) η συγκεκριμένη αντίληψη υπερβαίνει τη διάκριση ανάμεσα σε δημιουργικά και μη δημιουργικά άτομα και αποδέχεται τη δημιουργικότητα ως ένα ουσιώδες χαρακτηριστικό που συνδέει το άτομο με τον εξωτερικό κόσμο.

Ο Winnicott κάνει λόγο για *δημιουργική συναίσθηση* και γενικεύει τον όρο σε βαθμό που να την ταυτίζει μ' αυτό που περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο «κάνει το άτομο να αισθάνεται ότι η ζωή αξίζει να τη ζήσεις» (Winnicott, 1996:122). Για τον Winnicott το άτομο είναι περισσότερο δημιουργικό μέσα στο «παιχνίδι», μια *μεταβατική ή δυναμική* περιοχή της ανθρώπινης εμπειρίας που διευρύνεται σ' ένα σύνολο πολιτισμικών φαινομένων, ενώ «συμμορφωμένες» ζωές βιώνουν όσοι αδυνατούν να παίξουν. Ανάμεσά τους και ο χώρος της καλλιτεχνικής δημιουργικότητας μέσα στον οποίο το δημιουργικό υποκείμενο ξεχωρίζει από το απλώς ικανό, όχι με βάση κάποια ιδιαίτερη νοητική δεινότητα, αλλά μάλλον σε σχέση με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του, όπως π.χ. ανεξαρτησία σκέψης, αντικομοφοριστικές τάσεις, επιμονή, αυτάρκεια, αυτονομία, και κοινωνική επιλεκτικότητα, αλλά και από μία ικανότητα χειρισμού των εσωτερικών συγκρούσεων μ' έναν τρόπο που να αναδεικνύεται παραγωγικός και να ανταμείβει το ίδιο το άτομο (Ross, 1978).

Αναδύεται έτσι μία εσωτερική διαλεκτική ανάμεσα στη δημιουργική πράξη και στο συναίσθημα που βιώνεται κατά την τέλεσή της.

Πρόκειται για μια διαδικασία που νοηματοδοτεί το εμπλεκόμενο υποκείμενο, ενώ το έργο που παράγεται δεν εμπίπτει στην αξιολόγηση με όρους κάποιας επίσημης αντικειμενικής κριτικής. Στη διάρκεια της δημιουργικής πράξης το υποκείμενο βρίσκεται μέσα στη μεταβατική περιοχή της εμπειρίας, όπως αυτή ορίζεται από τον Winnicott, ενώ η αντίστοιχη αίσθηση της δημιουργικότητας εκφράζεται από την ολοκληρωτική προσήλωσή του στο έργο που παράγει.

Σήμερα η διεθνής βιβλιογραφία (Davis, 1992) αναδεικνύει τρεις βασικές θεωρήσεις της δημιουργικότητας: αυτή που εστιάζει στα χαρακτηριστικά του δημιουργού (person – oriented models), αυτή που επικεντρώνεται στη διαδικασία (process-oriented models) και αυτή που φωτίζει το παραγόμενο προϊόν (product-oriented models). Σ' αυτά τα «3p» έχουν προστεθεί σταδιακά άλλα τόσα (3). Αρχικά το place, που εξετάζει τις κοινωνικές παραμέτρους και συγκεκριμένα το περιβάλλον στο οποίο συντελείται η διαδικασία, η πειθώ (persuasion) του δασκάλου στη δραστηριότητα αυτή και τέλος η εγγενής δυναμική (potential) των συμμετεχόντων (Συμεωνάκη, 2013:32-33).

Η Δημιουργική Γραφή στην Εκπαίδευση

Η Δημιουργική Γραφή μπορεί να διδαχτεί και να κατανοηθεί, όπως κάθε τέχνη που απαιτεί δεξιότητες, όπως κάθε σημαντικό παιχνίδι (Morley, 2007:5). Στα σχολεία, στα κολέγια και στα Πανεπιστήμια το πεδίο της Δημιουργικής Γραφής αναπτύσσεται, συνεχώς σε παγκόσμιο επίπεδο, έτσι όπου η Δημιουργική Γραφή αντιμετωπίζεται ως ένα γνωστικό αντικείμενο που μπορεί να διδαχθεί από τις πρώτες μέρες της εκπαίδευσης μέχρι τα υψηλότερα επίπεδα των μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών.

Ζητούμενο στη σημερινή εκπαιδευτική διαδικασία είναι το δημιουργικό άτομο που διαθέτει φαντασία και αυτοέκφραση και μπορεί να συγκροτήσει μια διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα απαλλαγμένη από τις μηχανικές και αυτοματοποιημένες πρακτικές και να αποτελέσει έναν πολίτη με κοινωνικές και περιβαλλοντικές ευαισθησίες και ευρηματικές παρεμβάσεις. Όμως η σύνδεση της δημιουργικότητας με τη μάθηση δεν φαίνεται να απασχολεί στον βαθμό που θα έπρεπε την εκπαίδευση (Smith & Smith, 2001:251). Τα σχολικά μοντέλα με τους αυστηρά προσδιορισμένους μαθησιακούς στόχους και το προσχεδιασμένο Αναλυτικό Πρόγραμμα με τις ανελαστικές του «κανονικότητες» τις περισσότερες φορές δεν λειτουργούν ενθαρρυντικά στις δημιουργικές ενασχολήσεις. Το πρόβλημα είναι γενικότερο και τίθεται σε διεθνές επίπεδο, ενώ οι σχετικές έρευνες που έχουν διεξαχθεί είναι περιορισμένες και χρήζουν εμπλουτισμού και αποσαφήνισης της σχέσης δημιουργικότητας και μάθησης (Beghetto, 2011:459).

Φυσικά τα ερωτήματα που ανακύπτουν άμεσα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα. Ποια είναι τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν και διαφοροποιούν ταυτόχρονα τη δημιουργική διδασκαλία και πώς αυτό τελικά επιτυγχάνεται; Είναι η Δημιουργική Γραφή αντικείμενο προσδιορισμένο και διδακτό; Με ποια παιδαγωγικά εργαλεία πραγματώνεται; Ποια η στοχοθεσία της, οι τεχνικές που χρησιμοποιεί, τα αναμενόμενα μαθησιακά οφέλη που υπόσχεται; Ποιο είναι το κέρδος των μαθητών από τη συγκρότηση μιας ανάλογης δημιουργικής παιδαγωγικής; Σε όλα τα παραπάνω θα πρέπει να συνυπολογίσουμε ότι η σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη οικονομία, θεμελιωμένη στη λογική του δυτικού καπιταλιστικού ατομικισμού αδυνατεί να δεχθεί την ιδεολογική ελευθερία μιας δημιουργικής εκπαίδευσης που εγείρει ζητήματα ηθικής, πολιτισμικότητας και οικολογίας.

Βασικό χαρακτηριστικό του δημιουργικού ατόμου είναι η παιγνιώδης διάθεση που του επιτρέπει να επανασημασιοδοτεί και ανασημασιοδοτεί πλευρές της καθημερινής του ζωής. Η λεπτή διαχωριστική γραμμή μεταξύ ενός μαθησιακά χαρισματικού και δημιουργικά χαρισματικού μαθητή δομείται από τη φαντασία, τη συναισθηματική ένταση και την περιέργεια (Starko, 1995). Ο ρόλος της οικογένειας στην ανάπτυξη της δημιουργικής ικανότητας ενός παιδιού είναι καθοριστικός, λόγω της πρωτογενούς του κοινωνικοποίησης, καθώς εκεί θα μουν οι βάσεις για τη διανοητική ανάπτυξη και τη διάθεση του νέου ατόμου να εξερευνήσει τον κόσμο με αυτενέργεια και πειραματισμό. Αν όμως αυτό, για οποιοδήποτε λόγο, δε συμβεί σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο, είναι το σχολικό περιβάλλον που καλείται να συμπληρώσει ή και αναλαμβάνει να επιτελέσει στο μεγαλύτερο βαθμό τα παραπάνω.

Η ευέλικτη διδασκαλία, η επικέντρωση σε δοκιμασίες ανοιχτού τύπου, η ενίσχυση της αυτό-εικόνας των μαθητών, η ανάδειξη της πολυτροπικότητας και της

διεπιστημονικότητας συνθέτουν τη βάση ενός δημιουργικού σχολικού περιβάλλοντος που αντιστέκεται στην τυποποιημένη σκέψη, το φόβο του σφάλματος, τις έντονες κοινωνικές πιέσεις για συμμόρφωση (Δημόπουλος, 2007:234-237). Η συνύπαρξη και ο συνδυασμός της κριτικής σκέψης, που σταδιακά προχωρεί στη λογική ανάλυση των δεδομένων, και της δημιουργικής, που τα προσεγγίζει με πνευματικά άλματα με διαισθητικό και συνθετικό τρόπο, εστιάζουν στην ενεργητική πρόσληψη τους κόσμου και των πολιτισμικών ερμηνειών του.

Η φιλοσοφία της Δημιουργικής Γραφής στο εκπαιδευτικό σύστημα συνιστά μία σύνθετη και δυναμική πολύπλοκη νοητική διεργασία, κατά την οποία η Λογοτεχνία προσεγγίζεται ενεργητικά και εκ των ένδον. Ως μία τέτοια ενεργητική διαδικασία απαιτεί το συντονισμό πολλών λειτουργικών, νευροφυσιολογικών, ψυχικών και πνευματικών, ενώ ταυτόχρονα προσφέρει μοναδική απόλαυση. Αυτές οι τεχνικές προσέγγισης της Λογοτεχνίας συμβάλλουν στην ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας, αλλά και στην κατάκτηση συγγραφικών δεξιοτήτων (Tsimbidy, 2008). Και είναι οι συγγραφικές πρακτικές που βοηθούν να ξεπεραστεί ομαλά η αντιφατική λογική όχι μόνο της εγκόλπωσης της εργαλειακής χρήσης της Λογοτεχνίας για τις ανάγκες της γλωσσικής διδασκαλίας, αλλά και η αντιμετώπισή της ως ένα χρήσιμο συμπλήρωμα της γλωσσικής διδασκαλίας (Σουλιώτης, 2012). Είναι αυτονόητο πως οι εκπαιδευτικοί δε θα πρέπει να λησμονούν ότι οι οπτικές γωνίες της διδασκαλίας της γλώσσας και του λογοτεχνικού γραμματισμού οφείλουν να παραμείνουν διακριτές κατά την οποιαδήποτε στοχοθεσία.

Στην εκπαιδευτική διαδικασία η Δημιουργική Γραφή, με τις ιδιαίτερες διδακτικές της παρεμβάσεις αποτελεί τον έναν από τους δύο βασικούς πυλώνες της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας αλλά και του ιδιαίτερου τρόπου που απαιτεί η λογοτεχνική ανάγνωση. Ο άλλος είναι η Φιλαναγνώση. Η Δημιουργική Γραφή «εξυπηρετεί» και τις τρεις βασικές λειτουργίες του αναγνώστη στη «λογοτεχνική ανάγνωση» (Poslaniek), καθώς τον βοηθά να προβεί στην αποκωδικοποίηση των συμβόλων του έργου, στην κατανόηση της στρατηγικής του σχεδιασμού του και στην ενεργοποίηση της συναισθηματικής του κατάστασης, επικεντρώνοντάς τον, όχι στην προσπάθεια διδασκαλίας των νοημάτων του έργου ή την ανίχνευση της «λογοτεχνικότητάς» του, αλλά στην προσπάθεια συμπλήρωσης των κενών του και της αναδιάταξης του αφηγηματικού υλικού, καθώς και στη σύνδεση του κειμένου με άλλα κείμενα και την ανακάλυψη συσχετίσεων του συγγραφέα με την εποχή του. Η Δημιουργική Γραφή μας δίνει την ευκαιρία όχι απλώς να περιγράψουμε, αλλά να επαναδημιουργήσουμε το περιβάλλον μας και να το αναδιατάξουμε. (Κωτόπουλος, 2012).

Αναφερόμενοι στον όρο σε σχέση με την εκπαίδευση, κάνουμε λόγο για την διαδικασία κατά την οποία διεγείροντας κατάλληλα την παιδική δημιουργικότητα, προκαλούμε την παραγωγή λόγου, με παιγνιώδη τρόπο και απαλλαγμένο από αυστηρά μαθησιακά και αξιολογικά πλαίσια (Μουλά, 2012). Η Δημιουργική Γραφή έχει την ικανότητα να λειτουργήσει ως μία θεσμοποιημένη μαθητεία και κατά την εκπαιδευτική διαδικασία με τις ιδιαίτερες διδακτικές της παρεμβάσεις αποτελεί έναν ιδιαίτερο τρόπο προσέγγισης της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας και της λογοτεχνικής ανάγνωσης (Βακάλη, Κωτόπουλος, 2012).

Στην προσχολική εκπαίδευση τα Προγράμματα Σπουδών Δ.Ε.Π.Π.Σ και Α.Π.Σ (2002) εμπεριέχουν δημιουργικές δραστηριότητες προσέγγισης λογοτεχνικών κειμένων, ενώ το αναλυτικό πρόγραμμα για τη Γλώσσα στο Νηπιαγωγείο από το 1999 καθιερώνει τη

ύπαρξη και χρήση εικονογραφημένων βιβλίων σε βιβλιοθήκη της τάξης, ενώ εμπλέκει το οικογενειακό περιβάλλον των νηπίων σε αναγνωστικές διαδικασίες εφαρμόζοντας τη δανειστική βιβλιοθήκη. Με το δανεισμό λογοτεχνικών, κυρίως εικονογραφημένων βιβλίων, θεωρείται ότι το Νηπιαγωγείο συμβάλλει στην εξοικείωση των παιδιών με διάφορες εκφάνσεις της γλώσσας που έχουν σχέση με το γραπτό λόγο, προωθεί τη φιλιαναγνωσία και τις σχέσεις του παιδιού, αλλά και των ατόμων του περιβάλλοντός του, με το λογοτεχνικό κείμενο και στην κοινωνιολογική του προέκταση να προλαμβάνει τη σχολική αποτυχία.

Η Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο

Στην προσχολική τάξη ένα εργαστήριο δημιουργικής γραφής μπορεί να λειτουργήσει στη γωνιά της βιβλιοθήκης-ανάγνωσης. Ο νηπιαγωγός μπορεί να φέρει τα παιδιά σε επαφή με έντυπα κείμενα, παιδικά βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά και να τους δώσει την ευκαιρία να ασκηθούν με δημιουργικές αναγνώσεις και παραγωγές κειμένων. Οργανώνοντας δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, ενισχύεται η σχέση των παιδιών με τα βιβλία και με ποικίλες δραστηριότητες εξάσκησης επιτυγχάνεται η κατεύθυνση στην ακρόαση ιστοριών αλλά και στη παραγωγή συλλογικών κειμένων, πράγμα που βοηθάει τη γλωσσική αγωγή αλλά και τη γενικότερη ανάπτυξη του παιδιού (Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη, & Κωτόπουλος, 2013).

Με την άσκηση σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής εμπλουτίζεται η έκφρασή τους και η δομή του λόγου τους γίνεται σταδιακά όλο και πιο σύνθετη. Τα νήπια ασκούνται στον εμπλουτισμό του προφορικού λόγου, στην αφήγηση, την περιγραφή, τη διήγηση, τη συνομιλία, την απομνημόνευση και απαγγελία και δεν αντιμετωπίζονται μόνο ως αναγνώστες, αλλά και ως εν δυνάμει συγγραφείς. (Χατζησάββηδες, 2002).

Η Δημιουργική Γραφή βοηθά την κατανόηση μιας ιστορίας, καθώς την εξετάζει διερευνώντας τη λογική της κατασκευής της και τις όποιες συγκλίσεις ή αποκλίσεις από πιθανές διαφορετικές επιλογές (ηρώων, χρονικότητας, αφηγηματικής πράξης κ.τ.λ.) και τελικά τις διαφορετικές εκδοχές της ιστορίας και ερμηνείες των αναγνωστών. Οδηγεί το νήπιο στην κατανόηση της στρατηγικής του σχεδιασμού του επικεντρώνοντάς τον στην προσπάθεια συμπλήρωσης των κενών του και της αναδιάταξης του αφηγηματικού υλικού, καθώς και στη σύνδεση του κειμένου με άλλα κείμενα και την ανακάλυψη συσχετίσεων του συγγραφέα με την εποχή του. Η Δημιουργική Γραφή μας δίνει την ευκαιρία όχι απλώς να περιγράψουμε, αλλά να επαναδιουργήσουμε το περιβάλλον μας και να το αναδιατάξουμε. (Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη & Κωτόπουλος, 2013:88)

Οι ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής υποδεικνύουν ερωτήσεις σε ένα πλαίσιο δράσης ώστε τα παιδιά να παρακινούνται να συνδυάσουν τις εμπειρίες τους με τη νέα γνώση, να συγκρίνουν πληροφορίες που παίρνουν και να αξιολογήσουν τα δεδομένα, να συνδέσουν αίτια με αποτέλεσμα, να διατυπώσουν υποθέσεις, να εντοπίσουν καταστάσεις προβληματισμού και να τις λύσουν χρησιμοποιώντας εναλλακτικές λύσεις, να καταλήξουν σε θέσεις και συμπεράσματα και να διατυπώσουν με ευκρίνεια και πληρότητα (Μπιρμπίλη, 2008, 83). Η επιδεξιότητα του νηπιαγωγού να ενθαρρύνει τα παιδιά σε αυτές τις διαδικασίες που προάγουν την κριτική και δημιουργική σκέψη βασίζεται στον τύπο των ερωτήσεων που απευθύνει προς τα παιδιά κατά τις συνομιλίες με αυτά κατά τη διάρκεια της διδακτικής πράξης.

Ο ρόλος του νηπιαγωγού είναι αρκετά σημαντικός για την ανάπτυξη της αφηγηματικής ικανότητας των παιδιών.

Όπως για παράδειγμα, ο τρόπος που θα διαβάσει στα παιδιά ένα εικονογραφημένο βιβλίο είναι καθοριστικός για να κατανοήσουν τη σχέση του προφορικού με το γραπτό λόγο, καθώς η ανάγνωση λειτουργεί ως διαμεσολαβητής ανάμεσα στο παιδί και το κείμενο παιδικής λογοτεχνίας. Το κείμενο βασίζεται στο παιδί με αναγνωστική

διαδικασία που συχνά προσαρμόζει ο νηπιαγωγός σε διαφορετικά είδη λογοτεχνικού κειμένου. (Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη & Κωτόπουλος, 2013:90).

Ο νηπιαγωγός ενθαρρύνει επίσης στην επαναφήγηση ιστοριών μαζί με τα παιδιά. Εάν μια ιστορία αφηγηθεί με ζωντανό και παραστατικό τρόπο και, πολλές φορές, με κάποιο βοηθητικό υλικό ενθουσιάζει τα παιδιά και επαναφηγούνται ιστορίες που ξέρουν ή επινοούν δικές τους. (Trister-Dodg, 2002). Με αυτό τον τρόπο ο νηπιαγωγός αφήνει την πρωτοβουλία στα παιδιά, πολλές φορές παρακολουθεί τη δράση ως παρατηρητής και παρεμβαίνει μόνο όταν χρειάζεται πρόσθετη βοήθεια.

Σχετικά με τα λογοτεχνικά κείμενα, η αναγνωστική πρόσληψη, η κατανόηση, η ανάλυση και ερμηνεία τους σύμφωνα με τους μεθοδολογικούς, υφολογικούς, ιστοριογραμματολογικούς όρους που διαθέτει το λογοτεχνικό και το κειμενικό γένος, στο οποίο ανήκουν, μπορούν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών μέσω της βαθμιαίας εξοικείωσής τους με συγγραφικές πρακτικές (Δημιουργική Γραφή). Η καλλιέργεια της δεξιότητας αυτής έχει ως πρώτο στόχο να αντιληφθούν οι μαθητές πώς οι δημιουργοί με τις επιλογές τους συγκροτούν τρόπους με τους οποίους ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις συγκεκριμένων λογοτεχνικών συνθηκών.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η δημιουργική σχέση με τα λογοτεχνικά κείμενα επιτρέπει στους μαθητές να συνειδητοποιήσουν με άμεσο τρόπο τη διαδικασία της λογοτεχνικής γραφής, και γενικά της λογοτεχνικής έκφρασης, και να αντιληφθούν πως οι δημιουργοί δεν «περιγράφουν» απλώς το περιβάλλον τους, αλλά παρεμβαίνουν δυναμικά σ' αυτό και το αναδημιουργούν (Π.Ι Κύπρου, 2008).

Πολιτιστικά Προγράμματα στην εκπαίδευση:

Ως *Πολιτιστικό πρόγραμμα* ορίζεται κάθε δημιουργική διαδικασία μαθητών και εκπαιδευτικών που έχει ως αντικείμενό της την καλλιέργεια της αισθητικής και την ανάδειξη και προώθηση στοιχείων πολιτισμού μέσα από δράσεις που αφορούν τους θεματικούς άξονες που αναφέρονται παρακάτω. Είναι προαιρετικό και εκπαιδευτικό αφού ακολουθεί συγκεκριμένη στοχοθεσία, θέμα, μεθοδολογία και έχει παιδαγωγικό χαρακτήρα. Είναι μια βιωματική διαδικασία που στόχο έχει ως οι μαθητές να προσεγγίζουν τη μάθηση μέσα από έρευνα, στόχους, ομαδική δουλειά, δημιουργικότητα, δράση, αξιολόγηση. Ο\Η εκπαιδευτικός συγκροτεί εθελοντική μαθητική ομάδα, επιλέγει σε συνεργασία με τους μαθητές το θέμα του προγράμματος και προχωρούν μαζί στην υλοποίησή του. Στο πρόγραμμα μπορούν να συμμετέχουν, εκτός από τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό, και εκπαιδευτικοί διαφορετικών ειδικοτήτων.

Τι παραπάνω μπορεί να προσφέρουν τα πολιτιστικά προγράμματα στην εκπαίδευση;

Μέσα από την εκπόνηση ενός πολιτιστικού προγράμματος στο σχολείο τα παιδιά αποκτούν συνείδηση της ανθρώπινης δημιουργίας και της πολιτιστικής τους ταυτότητας αφού το πρόγραμμα είναι μία δημιουργική διαδικασία με σκοπό την ανάδειξη του πολιτισμού και των τεχνών. Κατανοούν και αξιολογούν τα πολιτιστικά επιτεύγματα ως προϊόν συλλογικής προσπάθειας. Μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, κατακτούν το μέλλον. Επιπλέον, γίνεται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση ενός θέματος με την υποστήριξη του\της Υπευθύνου, την καθοδήγηση υλοποίησης ενός προγράμματος, την προώθηση νέων ιδεών, τον εμπλουτισμό της θεματολογίας, την παροχή υλικού και λύσεις σε τυχόν δυσκολίες.

Σχεδιασμός και στάδια υλοποίησης ενός πολιτιστικού προγράμματος

Θέμα: Επιλογή θέματος γίνεται με την συνεργασία του συντονιστή εκπαιδευτικού και των μαθητών. Το θέμα επιλέγεται σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών, την ηλικία, το σχολικό περιβάλλον, το εποπτικό υλικό, την επικαιρότητα, διατυπώνεται με συγκεκριμένο και σαφή τρόπο και διακρίνεται σε υποθέματα.

Γενικός στόχος: Να έχει συγκεκριμένο στόχο σύμφωνα με το θέμα του προγράμματος.

Υποθέματα: Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές συναποφασίζουν για τα υποθέματα και τις δραστηριότητες που προκύπτουν, τα οποία μπορεί να συνδέονται και με τα μαθήματα του Αναλυτικού προγράμματος.

Επιμέρους στόχοι κατά την υλοποίηση: Γνωστικοί (κατανόηση εννοιών, σχέσεων, αλληλεπιδράσεων και γενικότερα απόκτηση και διεύρυνση γνώσεων). Επιστημονικοί-ερευνητικοί (επιστημονική μεθοδολογία, κριτική προσέγγιση θεμάτων, χρήση βιβλιοθηκών και διαδικτύου). Κοινωνικοί (ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας, ομαδικότητας, επικοινωνίας, σεβασμό στη διαφορετικότητα, άνοιγμα του σχολείου

στην κοινωνία κ.ά.). Ψυχολογικοί (ανάπτυξη κώδικα αξιών και συμπεριφοράς, αυτοβελτίωση, αυτοεκτίμηση και αυτοσεβασμός).

Αναλυτικό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης-προγραμματισμός:

-*Πλαίσιο δράσης και επιλογή δραστηριοτήτων:* ανταλλαγή απόψεων, συζήτηση για τον τρόπο εργασίας και τις δραστηριότητες.

-*Χωρισμός σε ομάδες:* οι ομάδες πρέπει να είναι μικρές για να υπάρχει ευελιξία και αποτελεσματικότητα στις διάφορες δράσεις και μικτές ως προς το φύλο, την αποδοτικότητα των μαθητών (υψηλό επίπεδο, χαμηλό επίπεδο γνώσεων), την πολυπολιτισμικότητα της τάξης. Καλό είναι να δημιουργηθούν ομάδες ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Η κάθε ομάδα επιλέγει την ενότητα ή το υπόθεμα που την ενδιαφέρει.

-*Έρευνα και συλλογή υλικού:* (αναζήτηση στοιχείων από τις πηγές, επισκέψεις σε βιβλιοθήκες, αρχεία και μουσεία, έρευνα στο διαδίκτυο, καταγραφή δεδομένων.) Στο χώρο του σχολείου από τη σχολική βιβλιοθήκη σχολικά και μη βιβλία, εγκυκλοπαίδειες, διάφορα επιστημονικά βιβλία και έντυπα, υλικό που θα προσκομίσει ο εκπαιδευτικός και το διαδίκτυο με την υποστήριξη του υπεύθυνου εκπαιδευτικού. Εκτός σχολείου, έρευνα στη βιβλιοθήκη της περιοχής αν υπάρχει, εκπαιδευτικές επισκέψεις σε χώρους που θα βοηθήσουν στην έρευνα, συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, παρατήρηση.

-*Μελέτη, ερμηνεία και ταξινόμηση του υλικού:* (ανάλυση και σύνθεση των δεδομένων, σύνταξη ερωτηματολογίων, συνεντεύξεις, οργάνωση εργαστηρίων έκφρασης και δημιουργίας). Κάθε ομάδα μελετά με την βοήθεια του εκπαιδευτικού, ερμηνεύει, επιλέγει τις πληροφορίες και τις δραστηριότητες που χρειάζεται για την θεματική ενότητα που έχει επιλέξει. Ταξινομούνται τα επιλεγμένα στοιχεία και δημιουργείται σύνθεση του υλικού και των δραστηριοτήτων όλων των ομάδων.

-*Παραγωγή έργου:* Παρουσίαση των αποτελεσμάτων του προγράμματος στη σχολική κοινότητα και στην τοπική κοινωνία: διοργάνωση έκθεσης, εικαστικές\θεατρικές\ μουσικές και άλλες δραστηριότητες, δημιουργία εντύπου, αφίσας, ημερολογίου, cd, άλμπουμ, παραγωγή υλικού σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή κ.ά.

Μεθοδολογία υλοποίησης: Ο υπεύθυνος εκπαιδευτικός θα πρέπει να εμπνέει και να στηρίζει τους μαθητές στη διαδικασία ανακάλυψης της γνώσης μέσα από την έρευνα, την ανάλυση, τη σύνθεση και της βιωματικής προσέγγισης μέσα από την διοργάνωση εργαστηρίων έκφρασης και δημιουργίας.

Ενδεικτικές μέθοδοι: *Μέθοδος Project* (οι μαθητές επιλέγουν το θέμα σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών, προσεγγίζουν και αναπτύσσουν το θέμα μέσα από δραστηριότητες, η διαδικασία της μάθησης γίνεται στο περιβάλλον των πηγών), *έρευνα πεδίου* (οι μαθητές προσεγγίζουν το θέμα τους και αναλαμβάνουν ενεργό δράση: φωτογράφιση, συνεντεύξεις, βιντεοσκόπηση, ζωγραφική κ.λ.π.), *έρευνα δράσης* (οι μαθητές συλλέγουν στοιχεία που αφορούν στο επιλεγμένο θέμα και αναλύουν τα δεδομένα, η δράση που αναλαμβάνουν καθορίζεται από τα στοιχεία), *ανθρωπολογική έρευνα* (επιλέγουν ένα θέμα μελέτης που αφορά μια κοινωνική ομάδα. Εντάσσονται

στην ομάδα, παρατηρούν, καταγράφουν, συμμετέχουν στις δραστηριότητες για να κατανοήσουν το θέμα τους) ή συνδυασμός αυτών.

Συνεργασίες με άλλους φορείς: Το Πολιτιστικό Πρόγραμμα μπορεί να λειτουργήσει ως συνδετικός κρίκος σχολείου και κοινωνίας.

Συνεργασίες-επισκέψεις με\σε: φορείς της Τοπικής ή νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, δημόσιους οργανισμούς, ΑΕΙ, κυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς φορείς, τοπικές βιβλιοθήκες, Αρχεία του Κράτους, Εφημερίδες, Πολιτιστικούς φορείς, πινακοθήκες, συλλογές, Μουσεία, Εφορίες Αρχαιοτήτων, Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων κ.ά.

Συζητήσεις-συνεντεύξεις με: ειδικούς επιστήμονες και ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών οι οποίοι μπορούν να στηρίξουν το έργο των εκπαιδευτικών στην υλοποίηση των προγραμμάτων.

Πεδία σύνδεσης με τα προγράμματα σπουδών των αντίστοιχων γνωστικών αντικειμένων: Ανάλογα με το θέμα και τις δραστηριότητες.

Διαδικασία αξιολόγησης-φάσεις παρακολούθησης: Το πρόγραμμα αξιολογείται τόσο κατά τα στάδια υλοποίησής του όσο και στο τελικό στάδιο. Οι μαθητές συμμετέχουν στη διαδικασία αξιολόγησης με τακτικό διάλογο με τον\την υπεύθυνο εκπαιδευτικό για την πορεία του προγράμματος, την έρευνα και τις δράσεις, για τις τυχόν δυσκολίες κ.ά. Στο τέλος, συζητούν και εξάγουν συμπεράσματα και εκφράζουν τις απόψεις τους για το αποτέλεσμα του προγράμματος, της συμμετοχής, συνεργασίας και δημιουργικής έκφρασής τους.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα μετά την ολοκλήρωση: Να επιτευχθεί ο αρχικός στόχος.

Προϋπολογισμός προγράμματος: Αναλώσιμα, αγορά βιβλίων, έξοδα παρουσίασης προγράμματος.

Στο πλαίσιο εφαρμογής των Πολιτιστικών Προγραμμάτων είναι δυνατόν να αναπτυχθούν δράσεις που αφορούν τους παρακάτω θεματικούς άξονες:

- **Θέατρο-θεατρικό εργαστήρι**
- **Εικαστικά-εικαστικό εργαστήρι**
- **Μουσική-μουσικό εργαστήρι**
- **Φιλαναγνωσία-Δημιουργική Γραφή**
- **Φωτογραφία-λέσχη φωτογραφίας**
- **Κινηματογράφος-ντοκιμαντέρ-οπτικοακουστικά μέσα**
- **Πολιτιστική παράδοση**
- **Χορός-εργαστήρι χορού**
- **Μαθητικός Τύπος**
Άλλα καινοτόμα πολιτιστικά προγράμματα:
- **Μ.Μ.Ε.**
- **Λογοτεχνία**

(Αρβανιταντόνη Βασιλική, 2010, Προγράμματα Πολιτιστικών Θεμάτων για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση).

Προσωπικά, επέλεξα να αναφέρω Πολιτιστικά Προγράμματα με θέμα την δημιουργική γραφή που έχουν γίνει σε διάφορα σχολεία της χώρας.

Τα συγκεκριμένα σχολεία είχαν ως στόχο την αναβάθμισης της ποιότητας της εκπαίδευσης, την ανάδειξη της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής πλευράς της Παιδείας, καθώς επίσης και την ανάδειξη της πολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση.

Το δημιουργικό σχολείο στην πράξη:

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστούν πρακτικές εφαρμογές Δημιουργικής Γραφής που εφαρμόστηκαν από εκπαιδευτικούς σε νηπιαγωγεία, δημοτικά και σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

4^ο Νηπιαγωγείο Σερρών:

Το 4^ο νηπιαγωγείο Σερρών στα πλαίσια δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής διοργάνωσε το πρόγραμμα «Ηρωες φανταστικοί... Σε διαδρομή μαγευτική». Τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με στοιχεία παραμυθιών, ώστε σιγά σιγά να δημιουργήσουν τον δικό τους ήρωα.

Δημιουργία ιστοριών με πραγματικά αντικείμενα:

Τα παιδιά χωρίστηκαν σε 4 ομάδες και το παιδί από κάθε ομάδα διάλεξε ένα αντικείμενο από την τάξη. Οι ομάδες συγκεντρώθηκαν και παρουσίασαν τα αντικείμενα που επέλεξαν στα άλλα μέλη της ομάδας τους. Ψήφισαν τον κεντρικό ήρωα της ιστορίας τους από αυτά τα αντικείμενα και δημιούργησαν μία ιστορία. Η συνεργασία τους ήταν πολύ καλή, δούλεψαν πολύ όμορφα, χωρίς να ενοχλούν τις άλλες ομάδες, και όταν τελείωναν έλεγαν τις ιστορίες τους στην νηπιαγωγό της τάξης προκειμένου να τις καταγράψει.

1^η ομάδα: «Ο δεινόσαυρος και το μαγικό δαχτυλίδι»

Τα παιδιά της πρώτης ομάδας επέλεξαν ως αντικείμενα μία γλαστρούλα με λουλούδια, ένα παραμύθι, ένα παραμύθι, ένα δεινόσαυρο και ένα κοχύλι.

Η ιστορία που έφτιαξαν είναι αυτή:

Ο δεινόσαυρος και το μαγικό δαχτυλίδι:

Μία φορά και έναν καιρό, ήταν ένας δεινόσαυρος που, έτρωγε συνέχεια λουλούδια και φοβόταν το σκοτάδι.

Βγήκε μία βόλτα στο δάσος μία μέρα, να βρει λίγα λουλούδια να φάει.

Όταν γύρισε κουρασμένος στο σπίτι του, διάβασε ένα βιβλίο να ξεκουραστεί και να ηρεμήσει.

Στη θάλασσα μία μέρα βρήκε ένα κοχύλι. Όταν το άνοιξε, μέσα βρήκε ένα μαγικό δαχτυλίδι και όταν το φορούσε, φώτιζε για να βλέπει στο σκοτάδι.

Στο σπίτι το βράδυ το φορούσε για να μη φοβάται τα φαντάσματα.

Και από τότε δεν ξαναφοβήθηκε τη νύχτα, γιατί είχε Συντροφιά το δαχτυλίδι.

Και ζήσανε αυτοί καλά και εμείς καλύτερα.

2^η ομάδα: «Ο δεινόσαυρος που έκανε τα πάντα»

Τα παιδιά της δεύτερης ομάδας επέλεξαν ως αντικείμενα ένα δεινόσαυρο, ένα πιστολάκι, μία χτένα και ένα μολύβι.

Η ιστορία που έφτιαξαν είναι αυτή:

Ο δεινόσαυρος που έκανε τα πάντα:

Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν ένας δεινόσαυρος και μια μέρα σκέφτηκε να γράψει μία ιστορία για να τη διαβάσει την άλλη μέρα στο σχολείο του.

Μετά έκανε ένα ωραίο μπάνιο και στέγνωσε το δέρμα του
με το πιστολάκι για να μην κρυώνει.

Κοιμήθηκε και είδε ένα όμορφο όνειρο. Οτι πήγε στη
θάλασσα και έφτιαξε κάστρα στην άμμο και έπαιξε με τα
άλλα δεινοσαυράκια.

Μόλις ξύπνησε όμως, κατάλαβε ότι ήταν όνειρο
και στεναχωρήθηκε.

Ο μπαμπάς δεινόσαυρος και η μαμά δεινοσαυρίνα, όταν
τον είδαν στεναχωρημένο τον πήγαν στα αλήθεια στη
θάλασσα για να χαρεί.

Τώρα πια ήταν ευτυχισμένος και χαρούμενος και
ευχαρίστησε τους γονείς του.

Και ζήσανε αυτοί καλά και εμείς καλύτερα.

3^η ομάδα: «Το βατραχάκι που δεν έτρωγε πια μύγες»

Τα παιδιά της τρίτης ομάδας επέλεξαν ως αντικείμενα ένα βατραχάκι γαντόκουκλα,
ένα σπιτάκι νανούρισμα, ένα leggo που το ονόμασαν μύγα και ένα μπουκαλάκι με
άρωμα.

Η ιστορία που έφτιαξαν είναι αυτή:

Το βατραχάκι που δεν έτρωγε πια μύγες

Μία φορά και έναν καιρό, ήταν ένα καφέ βατραχάκι που όλο
έτρωγε μύγες.

Μία μέρα πήγε σε ένα σπίτι και όταν το ανακάλυψαν,
ο μπαμπάς και η μαμά του σπιτιού τον έκαναν κατοικίδιο.
Αλλά του φορούσαν κολόνια και οι μύγες έφευγαν μακριά
και δεν μπορούσε να τις φάει.

Και έτσι άρχισε να τρώει χορταράκια και του άρεσαν πολύ.
Και έτσι έγινε καταπράσινο και του άρεσε

το καινούριο του χρώμα.
Μία μέρα όμως, μπήκε σε μία λιμνούλα και έφυγε το
χρώμα του και έγινε μπλε.
Αλλά και αυτό το χρώμα του άρεσε.
Και ζήσανε αυτοί καλά και εμείς καλύτερα.

Στο τέλος, τα μέλη κάθε ομάδας παρουσίασαν στην ολομέλεια τα αντικείμενα που επέλεξαν, την ιστορία τους αλλά και την εικονογράφιση που έκαναν.

6^ο Νηπιαγωγείο Πολίχνης:

Το 6^ο Νηπιαγωγείο Πολίχνης την ημέρα της Πρωταπριλιάς την αφιέρωσε στον αγαπημένο ψεύτη μικρών και μεγάλων, τον Πινόκιο. Η νηπιαγωγός ης τάξης, αποφάσισε να κάνει στα παιδιά μία δραστηριότητα δημιουργικής γραφής. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά γίνονται «μικροί συγγραφείς», παράγοντας το δικό τους τέλος της ιστορίας, όπως αυτά επιθυμούν.

Αξιοποίησαν διδακτικά ένα απόσπασμα από το ηλεκτρονικό βιβλίο «Οι περιπέτειες του Πινόκιο: Η ιστορία μιας μαριονέτας» του Κάρολο Κολόντι, σε μετάφραση της Ευρυδίκης Αμανατίδου, των εκδόσεων Σαΐτα.

Συγκεκριμένα, η νηπιαγωγός ετοίμασε στα παιδιά μία παρουσίαση και τους διάβασε ένα απόσπασμα από το κεφάλαιο 17 του βιβλίου, με τίτλο «Ο Πινόκιο τρώει τη ζάχαρη, μα δεν θέλει να πει το φάρμακο. Όταν όμως βλέπει τους νεκροθάφτες να έρχονται να τον πάρουν, τότε το πίνει. Μετά λέει ένα ψέμα και για τιμωρία μεγαλώνει η μύτη του».

Στη συνέχεια, η αποστολή των παιδιών ήταν να χωριστούν σε μικρές ομάδες, να απαντήσουν στις ερωτήσεις και να συνεχίσουν την ιστορία, δίνοντας το δικό τους τέλος.

Τα παιδιά αφού χωρίστηκαν σε ομάδες, απάντησαν στις ερωτήσεις της νηπιαγωγού σε σχέση με την πλοκή της ιστορίας, όπως για παράδειγμα: «Τι πιστεύετε ότι έγινε μετά; Βοήθησε κάποιος τον ψεύτη Πινόκιο; Ο Πινόκιο έμεινε για πάντα με μία τεράστια μύτη;» και στη συνέχεια δημιούργησαν το δικό τους τέλος της ιστορίας.

Μερικά παιδιά είχαν επινοήσει ένα αστείο τέλος και άλλα ένα λυπητερό και σοβαρό. Μετά την παρουσίαση των ομάδων, ακολούθησε η ανάγνωση της συνέχειας του παραμυθιού από το βιβλίο (απόσπασμα από το κεφάλαιο 18: «Ο Πινόκιο ξαναβρίσκει

την Αλεπού και τον Γάτο και πηγαίνει μαζί τους να σπείρει τα τέσσερα νομίσματα στο Χωράφι των θαυμάτων».

Οι μικροί παραμυθάδες ψήφισαν το τέλος που τους άρεσε περισσότερο και άκουσαν την συνέχεια της σκηνης του παραμυθιού, όπως την έγραψε ο Κάρλο Κολόντι.

«Ένα φύλλο μία φορά...»

Μία ακόμη δραστηριότητα Δημιουργικής Γραφής, πραγματοποίησαν τα παιδιά του 6^{ου} Νηπιαγωγείου Πολίχνης.

Τα παιδιά μπάινουν «στον ρόλο του συγγραφέα» δημιουργώντας την δική τους φθινοπωρινή ιστορία με την βοήθεια της νηπιαγωγού.

Η νηπιαγωγός της τάξης, αφού συγκέντρωσε τα παιδιά στην ολομέλεια τους έδωσε κάποιες εικόνες από φθινοπωρινά τοπία με στόχο να τις παρατηρήσουν και να εμπνευστούν. Στη συνέχεια τους έκανε κάποιες ερωτήσεις που είχε γραμμένες σε κάρτες με στόχο να τους βοηθήσει να δημιουργήσουν την δική τους ιστορία.

Μερικές από τις ερωτήσεις ήταν: «Από που ξεκινάει η ιστορία του φύλλου;», «Ποιο είναι το όνομά του;», «Γιατί ταξιδεύει;», «Ποιους συναντά στη διαδρομή του;», «Από ποια μέρη περνάει;», «Που θέλει να πάει;», «Τι βλέπει;», «Τι σκέφτεται;», «Τι αισθάνεται;», «Με ποιους μιλάει;», «Κάνει νέους φίλους;»

Τα παιδιά αφού εμπνεύστηκαν από τις εικόνες δημιούργησαν τις ιστορίες τους με την βοήθεια των ερωτήσεων της νηπιαγωγού. Η φαντασία τους και η δημιουργικότητα ξεπέρασαν κάθε προσδοκία και οι ιστορίες που αφηγήθηκαν τα παιδιά ήταν πράγματι εντυπωσιακές.

«Ένα φύλλο μια φορά...» (Βασιλική)

Ήταν ένα φύλλο που το λέγανε Σκάι και πήγαινε σε ένα δάσος, όμως ο αέρας το φυσούσε όλο και πιο δυνατά και έτσι πήγαινε όλο και πιο γρήγορα.

Όμως η Σκάι βρήκε ένα δέντρο στο δάσος και το γνώρισε, μετά παρασύρθηκε και άλλο, και γνώρισε και ένα σκαντζόχοιρο και μια καμηλοπάρδαλη, μετά πήγε μια βόλτα σε ένα μονοπάτι και συνάντησε και θάμινους, μετά γνώρισε ένα δρόμο, μετά γνώρισε μια πόλη, μετά συνάντησε ένα παγκάκι και κάθισε για να ξεκουραστεί, μετά γνώρισε δύο ανθρώπους που περπατούσαν, μετά γνώρισε μανιτάρια και λίγο γρασίδι, μετά γνώρισε ένα παιδάκι και ένα αρκουδάκι, μετά γνώρισε πάρα πολλά φύλλα και η Σκάι σας χαιρετάει.

Έζησε αυτή καλά και εμείς καλύτερα

«Ένα φύλλο μια φορά...» (Θοδωρής)

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα φύλλο. Ήταν φθινόπωρο και το φύλλο αυτό έπεσε από ένα δέντρο. Το φύλλο το έλεγαν Κώστα. Άρχισε το ταξίδι του από το δέντρο για να ξεκουραστεί. Στο ταξίδι αυτό συνάντησε ένα δάσος, έναν σκαντζόχοιρο, μια μεγάλη πόλη, ξεκουράστηκε σε ένα παγκάκι, είδε μερικά μανιτάρια, ένα αγοράκι με το αρκουδάκι του και στο τέλος έφτασε στο έδαφος μαζί με άλλα ίδια φύλλα. Το φύλλο ήταν πολύ χαρούμενο γιατί του άρεσαν τα ταξίδια. Στο ταξίδι γνώρισε τον σκαντζόχοιρο κι έγιναν φίλοι. Το φύλλο είπε στον καινούργιο του φίλο πως είναι πολύ ευτυχημένο που ταξιδεύει. Στο τέλος έπεσε στη γη μαζί με πολλά άλλα φύλλα και όλα αυτά τα φύλλα έλεγαν ιστορίες για τα ταξίδια που έκαναν.

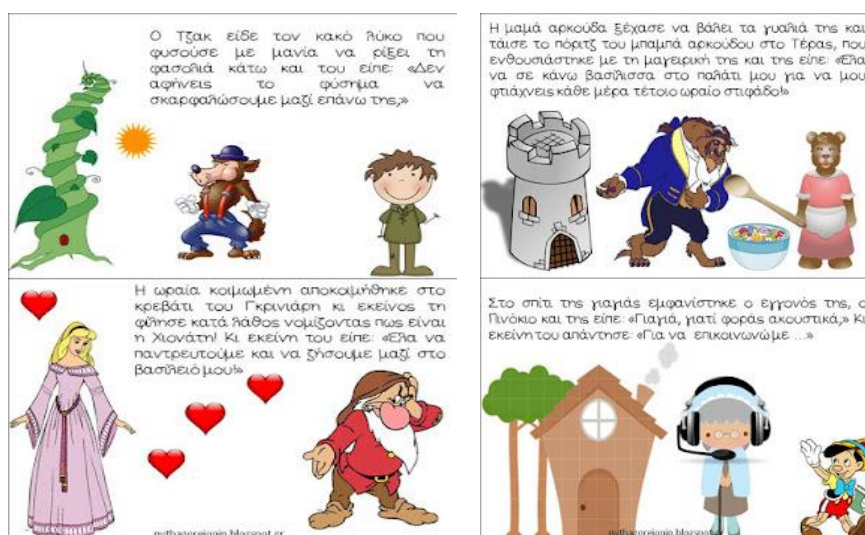
Πυθαγόρειο Νηπιαγωγείο:

Στα πλαίσια δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής και φιλαναγνωσίας το Πυθαγόρειο Νηπιαγωγείο έκανε την παρακάτω δραστηριότητα με τίτλο: «Όταν η Κοκκινοσκουφίτσα ανέβηκε στη μαγική φασολιά...»

Η δραστηριότητα είχε την μορφή παιχνιδιού και ήταν αρκετά ευχάριστη για τα παιδιά. Στόχος ήταν να μπερδέψουν τα παραμύθια και να φτιάξουν «παραμυθοσαλάτες».

Τι γίνεται όταν η γιαγιά της Κοκκινοσκουφίτσας έχει εγγονό τον Πινόκιο και επικοινωνεί με σούπερ εξελιγμένα ακουστικά με...;

Η νηπιαγωγός της τάξης μοίρασε εκτυπωμένες εικόνες με διάφορες σκηνές από γνωστά παραμύθια και ήρωες στα παιδιά. Τα παιδιά παρατήρησαν τις εικόνες και επινόησαν τις δικές τους ιστορίες μπερδεύοντας τους ήρωες μεταξύ τους. Στο τέλος, δημιούργησαν τις κάρτες με τις «παραμυθοσαλάτες» τους.

Πυθαγόρειο Νηπιαγωγείο:

«Και αν όλα έγιναν αλλιώς; Τα τρία μικρά λυκάκια»

Η νηπιαγωγός της τάξης αποφάσισε να αφιερώσει μία εβδομάδα φιλαναγνωσίας και Δημιουργικής Γραφής στα παιδιά, με στόχο την εξοικείωση των παιδιών με τεχνικές Δημιουργικής Γραφής και την παραγωγή προφορικού λόγου αλλά και την καλλιέργεια κριτικής και αποκλίνουσας σκέψης.

Πιο συγκεκριμένα, επικεντρώθηκαν στην ανάγνωση παιδικών βιβλίων αλλά και στην συγγραφή μιας νέας ιστορίας από τα παιδιά.

Η αφορμή για την παρακάτω δραστηριότητα ήταν κάποιες επιστολές που έλαβε η νηπιαγωγός από τον λύκο και τα τρία μικρά γουρουνάκια και τις παρουσίασε στα

παιδιά. Στόχος ήταν να «ξεκινήσει» μία διαμάχη ανάμεσα στον λύκο και τα τρία μικρά γουρουνάκια και να τα προβληματίσει.

Η νηπιαγωγός αφού μάζεψε τα παιδιά στην ολομέλεια, τους έδειξε τα κουτιά με τις επιστολές. Η μία είχε απέξω ένα γουρούνι και η άλλη έναν λύκο (απλό, όχι γλυκό ούτε κακό). Διάβασε στα παιδιά το γράμμα των γουρουνιών όπου ισχυρίζονταν πως συνέχεια ο λύκος τα κυνηγά και πως αυτά έχουν δίκιο. Το κουτί εκτός από το γράμμα περιείχε υλικό και παιχνίδια από τα γουρουνάκια για να πειστούν τα παιδιά. Από την άλλη, η παραπονεμένη επιστολή από τον λύκο που διάβασε η νηπιαγωγός έλεγε πως τα γουρουνία τον συκοφαντούν και για να τους το αποδείξει τους στέλνει τρία βιβλία: «Ο λύκος και τα τρία γουρουνάκια (De Pennart), Τα τρία μικρά λυκάκια (Τριβιζάς) και Τα τρία απαίσια γουρουνάκια (Πίτσον).»

Την πρώτη μέρα ασχολήθηκαν με το γράμμα από τα γουρουνάκια και την δική τους εκδοχή των πραγμάτων. Με την βοήθεια της νηπιαγωγού, τα παιδιά δημιούργησαν μία μακέτα, ζωντανεύοντας το παραμύθι. Τους άρεσε πολύ η ιδέα και έπαιξαν το παραμύθι πολλές φορές και μόνα τους.

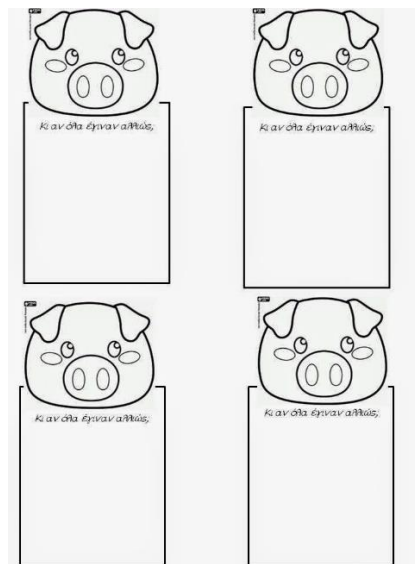
Στη συνέχεια της εβδομάδας αφού τα παιδιά διάβασαν και τα βιβλία του λύκου, συζήτησαν με την νηπιαγωγό για τις ομοιότητες και τις διαφορές, δημιουργώντας πίνακες αναφοράς, έκαναν συγκρίσεις και κατέληξαν και σε άλλες περιπτώσεις που θα μπορούσε να εξελιχθεί η ιστορία. Τα παιδιά είπαν προφορικά τις διαφορετικές εκδοχές που σκέφτηκε ο καθένας και στη συνέχεια τις ζωγράφισαν με τους ήρωες στα φύλλα που τους δόθηκαν.

Στα λυκάκια άρεσε το τσάι.	Στα λυκάκια άρεσαν τα παιχνίδια.
Τα γουρούνια έτρωγαν σούπα.	Τα λυκάκια έτρωγαν σπανακόρυζο.
Τα λυκάκια φοβόντουσαν στην αρχή γι' αυτό και πρόσεχαν τι σπίτια θα χτίσουν.	Τα λυκάκια στο τέλος έχτισαν το σπίτι τους όπως ήθελαν κι ας φοβόντουσαν.
Τα γουρούνια στην αρχή δε φοβόντουσαν.	http://pythagoreionip.blogspot.gr/

Το γουρούμι φερόταν άσχημα	Ο λύκος φερόταν άσχημα
Το λουλουδένιο σπιτάκι αλλιάζει διάθεση στον κακό ήρωα	Στο τέλος το τρίτο γουρούνακι εξαπάτησε το λύκο να πέσει στο καζάνι.
Τα λυκάκια έχτισαν γερά σπίτια στην αρχή και στη μέση.	Το γουρούμι έχτισε γερό σπίτι στο τέλος.
Τα γουρούνια έχτισαν στην αρχή σπίτια από άχυρο και ξύλο.	Ο κακός ήρωας άλλαξε συμπεριφορά.

<http://pythagoreionip.blogspot.gr/>

1^ο Γυμνάσιο Αγίας Βαρβάρας

Το 1^ο Γυμνάσιο σχολείο Αγίας Βαρβάρας διοργάνωσε πολιτιστικό πρόγραμμα φιλανθρωπίας και δημιουργικής γραφής. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα εκπονήθηκε στη Β' τάξη.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες που συμμετείχαν μελέτησαν αποσπάσματα από το «Ημερολόγιο της Άννας Φρανκ», εξασκήθηκαν τόσο στη δημιουργική ανάγνωση όσο και στη δημιουργική γραφή, μέσα από δραστηριότητες, με τις οποίες προσέγγισαν βιωματικά το λόγο και τις δυνατότητές του, αλλά και ενίσχυσαν την αυτό-έκφραση, τη φαντασία, τη δημιουργικότητά τους.

Μεταξύ άλλων, έγραψαν σύντομες εντυπώσεις από το «Ημερολόγιο», «έχτισαν» χαρακτήρες, διασκεύασαν στίχους, εξασκήθηκαν στη συγγραφή χαϊκού, ασχολήθηκαν με την ποίηση με κολλάζ από αποκόμματα εφημερίδων, «ξανασυστήθηκαν» μέσα από ακροστιχίδες με παιγνιώδη χαρακτήρα.

Μία από τις πολλές δραστηριότητες που έκαναν ήταν η δημιουργία ακροστιχίδας. Αποτέλεσε ένα εύκολο και παιγνιώδες μέσο γνωριμίας για τους μαθητές, με τις οποίες είχαν την ευκαιρία να αυτοσυστηθούν. Κάποιοι δήλωσαν μέσα από αυτές τα ενδιαφέροντά τους ή, εφαρμόζοντας στην πράξη το «προαιρετικόν» του πράγματος και υιοθετώντας την αρχή της «φιλαλληλίας» με τον διδάσκοντα (Σουλιώτης, 2012), τροποποίησαν τις οδηγίες που είχαν δοθεί και δημιούργησαν ακροστιχίδες με άλλες λέξεις, εξηγώντας στα μέλη της ομάδας τους την επιλογή τους.

Ακροστιχίδες δημιουργικής γραφής: Μαθαίνοντας για μένα και για τους άλλους...

Μερικά παραδείγματα:

Αν μπορούσα θα ταξίδευα κάθε μέρα.
Γιατί μου αρέσει όταν κάνω κάτι καινούριο.
Γενικά μου αρέσει ο αθλητισμός.
Έχω πάντα πολλή ενέργεια.
Λογικός.
Ο πιο δραστήριος της παρέας.
Συνήθως ακούω μουσική.

Νικήτρια.
Ικανή για όλα.
Κοιμάμαι όλη μέρα.
Η σοκολάτα είναι το καλύτερο πράγμα στη γη!

Ανάγκη για περισσότερο χρόνο.
Σιωπηλή.
Ηρεμία.
Μου αρέσει να δημιουργώ.
Ικανή.
Νικήτρια στη ζωή.
Αναμένω πάντα το καλύτερο από μένα.

Στιχάκια:

Οι μαθητές αφού άκουσαν προσεκτικά το τραγούδι του Διονύση Σαββόπουλου «Τι έπαιξα στο Λαύριο», προσπάθησαν να αλλάξουν τους στίχους.

Πιο συγκεκριμένα, πήραν τον στίχο που τους άρεσε «Δεν ξέρω τι να παίζω στα παιδιά» και αφού εμπνεύστηκαν το τροποποίησαν σύμφωνα με τις δικές τους εκδοχές.

Με αυτό τον τρόπο, ο στίχος που δεν υποτάσσεται σε μία συγκεκριμένη ποιητική φόρμα και προκαθορισμένη δομή, αφήνει τον μαθητή ελεύθερο να δημιουργήσει υποκινούμενος από μία εσωτερική παρόρμηση, χωρίς μορφικούς περιορισμούς και κανόνες. Πετυχαίνοντας έτσι, μία απροσχεδίαστη και αυθεντική έκφραση.

Για παράδειγμα:

Δεν ξέρω τι να παίζω στα παιδιά

Μα ούτε και στους μεγάλους...

Πάει καιρός που έχω μάθει ξαφνικά

Να τραγουδάω από μικρός και μου αρέσει πολύ η μουσική!

Ραφαήλ

Δεν ξέρω τι να παίζω στα παιδιά

Μα ούτε και στους μεγάλους...

Νιώθω αγχωμένη

Και δεν μπορώ να εμπιστευτώ τον εαυτό μου.

Σοφία

Δεν ξέρω τι να παίζω στα παιδιά

Μα ούτε και στους μεγάλους...

Τι στίχους να βρω για να πω,

Να αγγίξω κόσμους άλλους...

Στέλλα

Συγγραφή χαϊκού:

Τα χαϊκού αποτελούν μία ιαπωνική ποιητική φόρμα που περιλαμβάνει τη συντομότερη μορφή ποιήματος παγκοσμίως. Ένα ποίημα χαϊκού αποτελείται συνολικά από 17 συλλαβές, οι οποίες χωρίζονται σε 5-7-5 συλλαβές διατεταγμένες σε 1 ή σε 3 στίχους. Η θεματική του αντλείται από τη φύση και αποτελεί ένα στιγμιότυπο που εκφράζεται άλλοτε με λυρική και χιουμοριστική διάθεση, εμπεριέχοντας συχνά το στοιχείο της έκπληξης.

Οι μαθητές πειραματίστηκαν με την συγγραφή χαϊκού και ασκήθηκαν στην αυστηρή φόρμα που επιβάλλει το είδος και στην πειθαρχία που απαιτεί.

Headline Poetry:

Η καθηγήτρια της τάξης ζήτησε από τα παιδιά να φέρουν αποκόμματα από εφημερίδες ή περιοδικά. Στόχος ήταν να επιλέξουν κάποιες κοινές λέξεις και να προσπαθήσουν να τις συνδυάσουν με τέτοιο τρόπο ώστε να πετύχουν ένα ποιητικό αποτέλεσμα.

Οι μαθητές με τη συγκεκριμένη άσκηση προβληματίστηκαν για τη λειτουργία της λέξης μέσα στο ποίημα, ως δομικής μονάδας, και είδαν στην πράξη ότι η ποίηση γίνεται με λέξεις, ακόμα και αυτές από τον καθημερινό τους λόγο, οι οποίες αν συνδυαστούν με φαντασία και παιγνιώδη διάθεση, μπορούν να δώσουν ένα ποιητικό αποτέλεσμα.

3^ο Λύκειο Τρικάλων:

Οι μαθητές του 3^{ου} Λυκείου Τρικάλων είχαν την ευκαιρία να πάρουν μέρος σε ένα πολιτιστικό πρόγραμμα Δημιουργικής Γραφής, το οποίο εφαρμόστηκε επί δύο σχολικά έτη σε μαθητές της Β' Λυκείου.

Δημιουργία ποιήματος ή πεζού με βάση συγκεκριμένη θεματική:

Το 3^ο Λύκειο Τρικάλων, πήρε την πρωτοβουλία της επίσκεψης του Κέντρου Ιστορίας και Πολιτισμού Κλιάφα, στα πλαίσια της διεξαγωγής του πολιτιστικού προγράμματος Δημιουργικής Γραφής. Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα με ποικίλη θεματολογία, τα περισσότερα από τα οποία σχετίζονται με πτυχές της τοπικής ιστορίας. Παρακολούθησαν το πρόγραμμα «Τα μνημεία της πόλης μας και η ιστορία τους». Στόχος ήταν να γνωρίσουν παλιότερες μορφές της πόλης, να μάθουν την ιστορία της, γεγονότα που συνδέονται με την ζωή στο πέρασμα του χρόνου, συνομιλώντας έτσι με το παρελθόν της και επιχειρώντας διασυνδέσεις με το παρόν, αποκτώντας ερεθίσματα, ώστε να δουν τους χώρους στους οποίους καθημερινά κινούνται υπό μια διαφορετική οπτική.

Αφού ολοκλήρωσαν την παρακολούθηση του προγράμματος, έγραψαν κείμενα τα οποία αποτύπωναν την προσωπική τους συνομιλία με την πόλη. Με τον τρόπο αυτό, η διάσταση του χώρου και συγκεκριμένα του χώρου που ζούνε και κινούνται, μια διάσταση υπαρκτή, αλλά ίσως παραγνωρισμένη, ενσωματώθηκε με ποικίλους τρόπους στα παραγόμενα από τους μαθητές κείμενα. Τους δόθηκε έτσι η ευκαιρία, παράλληλα με την πραγματική πόλη που βλέπουν και βιώνουν ως μόνιμοι κάτοικοί της, να προτείνουν μια δική τους οπτική της πόλης μέσα από τις λέξεις.

Δημιουργώντας κείμενα με συγκεκριμένη θεματική την «πόλη», οι μαθητές δεν περιγράφουν απλώς το περιβάλλον, αλλά παρεμβαίνουν σε αυτό και το αναδημιουργούν, προτείνουν την δική τους προσωπική εκδοχή για την πόλη, συνθέτοντας γνώσεις και εμπειρίες ζωής (Σουλιώτης 2012) για την δημιουργία μιας δικής τους πραγματικότητας ή ανακατασκευής της, μέσα από τις λέξεις, οι οποίες λειτουργούν ως ιδρυτικές ενός καινούριου σύμπαντος, με τη σελίδα να είναι το σύνορο ανάμεσα στο πραγματικό και το επινοημένο σύμπαν. (Καλογήρου, 2004, στο Κωτόπουλος 2012).

Δημιουργία ποιήματος ή πεζού με αφορμή ένα έργο ζωγραφικής:

Οι μαθητές, είχαν την ευκαιρία να επισκεφτούν την έκθεση ζωγραφικής Παναγιώτη Τέτση στο Ίδρυμα Λεωνίδα Κ. Μακρή – Ιατρού, ένα κοινωφελές ίδρυμα με φιλανθρωπική, πολιτιστική και κοινωνική δράση, το οποίο λειτουργεί ως πολυχώρος πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Αφού ξεναγήθηκαν από τη μουσειολόγο, είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν τόσο για ζητήματα που αφορούν την τεχνοτροπία του ζωγράφου, όσο και για γενικότερα ζητήματα σε σχέση με την Τέχνη.

Όταν τελειώσει η ξενάγηση, δημιούργησαν τα προσωπικά τους κείμενα, ποιήματα ή πεζά, με βάση έναν συγκεκριμένο πίνακα ζωγραφικής ή με αφορμή το σύνολο του έργου του καλλιτέχνη, προκειμένου να αντιληφθούν τη σχέση της ποίησης και γενικότερα του λόγου, με τις εικαστικές τέχνες.

Το ζητούμενο ήταν, «Ονειροπολώντας με αφορμή αινιγματικές ζωγραφιές», όπως ο Henri Michaux, να προκύψει ένα κείμενο ως έκφραση της εντύπωσης ή ενός συναισθήματος που δημιουργεί ένα έργο τέχνης.

Εξάλλου, η δημιουργική γραφή στο πλαίσιο του σχολείου δεν στοχεύει στο να κάνει τους μαθητές συγγραφείς, αλλά να τους δώσει ερεθίσματα για έκφραση και δημιουργία. Η ώσμωση μεταξύ των διαφορετικών μορφών Τέχνης μπορεί να αποτελέσει πρόσφορο πεδίο πειραματισμού και έκφρασης των δημιουργικών ταλέντων των μαθητών (Σουλιώτης, 2012).

Δημιουργία ποιήματος ή πεζού με αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.:

Οι μαθητές χρησιμοποίησαν τις Τ.Π.Ε για την παραγωγή κειμένων, μέσα από μία ποικιλία δραστηριοτήτων. Τους δόθηκε ένα ποίημα με τους στίχους ανακατεμένους. Αφού μοιράστηκαν σε ομάδες, αξιοποίησαν τον επεξεργαστή κειμένου και πρότειναν τη δική τους εκδοχή του ποιήματος. Στη συνέχεια, επέλεξαν μία φράση και χρησιμοποιώντας την ως εναρκτήρια φράση δημιούργησαν το δικό τους ποίημα.

Οι δραστηριότητες με χρήση των Τ.Π.Ε. μπορούν να αποβούν πολλαπλώς ωφέλιμες για τους μαθητές, καθώς συμβάλλουν στη μεταβολή της έννοιας της λογοτεχνίας, δίνοντας έμφαση σε νέες μορφές κειμενικότητας και σε νέες αναγνωστικές πρακτικές (Ακριτίδου, 2011).

Η καταστροφή και επανασυναρμολόγηση της δομής του κειμένου, με την χρήση του επεξεργαστή κειμένου, επιτρέπει να αναδειχθούν τα συστατικά χαρακτηριστικά του και μπορεί να καταδείξει ότι η λογοτεχνία είναι ένα Lego που κατασκευάζεται με οικεία υλικά. Οι μαθητές έχουν την δυνατότητα να πειραματιστούν με την δομή ενός κειμένου, μπορούν μέσα από αναγνωστικές διαδρομές να πειραματιστούν με επάλληλες γραφές και διορθώσεις, με ποικίλες εκδοχές νοηματοδότησης του κειμένου, δουλεύοντας έτσι πάνω στα κείμενα και προσεγγίζοντας την ποιητική τους με τρόπους που δεν είναι πάντα εφικτοί με τα συμβατικά μέσα. Όσο το δυνατόν περισσότερο ανακατασκευάζουν αυτό το Lego, τόσο παίζουν με τις πολλαπλές εκδοχές και δυνατότητές του και κατανοούν καλύτερα τους μηχανισμούς κατασκευής και λειτουργίας της λογοτεχνίας (Νικολαΐδου, 2009). Συγχωνεύοντας γόνιμα τα στοιχεία του κειμένου με την εμπειρία τους, απολαμβάνουν τα κείμενα μέσα από μια διαδικασία δημιουργικής ανάγνωσης, η οποία αποκτά τον χαρακτήρα δημιουργίας και αναδημιουργίας και δεν περιορίζεται σε επανάληψη των λόγων που εκφέρουν άλλοι (Νέζη, 2000).

Επιπλέον, μέσα από μία ουσιαστική και συμμετοχική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε χρησιμοποιούνται τα πολυμέσα για την κατασκευή πολυτροπικών κειμένων, αφού έτσι μεταφέρονται οι γλωσσικοί τρόποι του λογοτεχνικού κειμένου σε άλλους σημειωτικούς πόρους, αναδεικνύοντας το ολιστικό μοντέλο πρόσληψης και παράστασης του κόσμου που κατασκευάζει η λογοτεχνία, επιτρέποντας παράλληλα σε άλλα μέσα και άλλες τέχνες να συνομιλήσουν με το λογοτεχνικό κείμενο. (Νικολαΐδου, 2009).

Δημιουργία ποιημάτων ποιητικής:

Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να συνομιλήσουν με τον ποιητή Ηλία Κεφάλα, ο οποίος τους επισκέφτηκε στην τάξη και συζήτησε μαζί τους για θέματα που αφορούν την ιδιαίτερη φύση και ιδιοσυστασία της ποίησης, καθώς και τη διαδικασία της γραφής. Μπαίνοντας στο εργαστήρι του ποιητή, προβληματίστηκαν για την πράξη της συγγραφής και για το πώς ένα ποίημα, μέσα από αλληπάλληλες ενδεχομένως γραφές, καταλήγει στην τελική μορφή του, η οποία σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να είναι και η αρχική. Με αφορμή αυτή τη συνάντηση, αλλά και την εν γένει εμπειρία τους από το πρόγραμμα, αποπειράθηκαν να γράψουν ποιήματα ποιητικής, προσπαθώντας να αποδώσουν μέσα από τις λέξεις την προσωπική τους αίσθηση για την εμπειρία της γραφής.

2^ο Γυμνάσιο Αργυρούπολης:

Το 2^ο Γυμνάσιο Αργυρούπολης συμμετείχε σε προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων με το πολιτιστικό πρόγραμμα «Δημιουργική Γραφή και Θεατρική Παράσταση».

Η εθελοντική συμμετοχή των παιδιών μετά το πέρας των μαθημάτων, έγινε με χαρά και ενθουσιασμό, εμπλουτίζοντας όλοι τα ενδιαφέροντα μας. Ασχοληθήκαμε με διαφορετικά λογοτεχνικά είδη γραφής, περνώντας από τη θεωρία στην πράξη. Οι μαθητές ανακάλυψαν νέα γνωστικά πεδία και ανέπτυξαν τις κλίσεις και τα ταλέντα τους μέσω της ενίσχυσης της συναισθηματικής αγωγής και της αισθητικής καλλιέργειας. Ενεργοποίησαν τη φαντασία και την ευρηματικότητα τους έχοντας ένα κοινό όραμα.

Όλες οι δημιουργικές δραστηριότητες έγιναν με ενθάρρυνση της πρωτοβουλίας, με καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και με ανάπτυξη της συνεργασίας μέσω του διαλόγου. Η διαπροσωπική επικοινωνία μεταξύ καθηγητών και μαθητών έδωσε το κίνητρο για μία πιο ελεύθερη και ουσιαστική σχέση μεταξύ τους, ανταλλάσσοντας ιδέες και απόψεις.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε τρεις άξονες:

- Από την θεωρία της Δημιουργικής Γραφής στην πράξη
- Θεατρική αναδιασκευή από κόμικ
- Προετοιμασία για θεατρική παράσταση

Δημιουργία λέσχης ανάγνωσης:

Στόχος της δημιουργίας της λέσχης ανάγνωσης ήταν ο προβληματισμός, η συζήτηση, ο αναστοχασμός των κλασικών έργων αλλά και η γνωριμία με τους συγγραφείς όχι μόνο των έργων τους αλλά και της ζωής τους.

Οι μαθητές διάβασαν αποσπάσματα από τα βιβλία των: Χόρχε Μπουκάϊ, «Ιστορίες να σκεφτείς», Χαλίλ Γκιμπράν, «Ο κήπος του προφήτη», Άντον Τσέχωφ, «Η κυρία με το σκυλάκι», Ρέα Γαλανάκη, «Ελένη ή ο Κανέννας», «Η Άκρα Ταπείνωση», Ιωάννα Καρυστιάνη, «Το φαράγγι», Ευγενία Φακίνου, «Ποιος σκότωσε τον Μόμπυ Ντικ;», Δημήτρης Χατζής, «Το τέλος της μικρής μας πόλης».

Ασχολήθηκαν ιδιαίτεως με τα έργα της Πηνελόπης Δέλτα: «Παραμύθι χωρίς όνομα», «Τρελαντώνης» και «Στα μυστικά του Βάλτου».

Στα πλαίσια του προγράμματος οι μαθητές πήγαν να παρακολουθήσουν την παράσταση «Η ζωή και το έργο της Πηνελόπης Δέλτα», ενώ στο τέλος πραγματοποιήσαν μια συζήτηση με τους ηθοποιούς.

Δημιουργικά είδη γραφής:

Οι μαθητές ασχολήθηκαν με δημιουργικά είδη γραφής όπως: ακροστιχίδες, λίμερικ, χαϊκού, μικρό διήγημα, θεατρική διασκευή.

Μερικές δημιουργίες από τους μαθητές:

Ακροστιχίδες:

Ερευνώ συνέχεια ποιος θέλω να είμαι όταν
μεγαλώσω!

Φοβάμαι όλα αυτά που θα γίνουν για μένα,
χωρίς εμένα!

Ηγούμαι στις αντιδράσεις και τις
καινοτομίες!

Βαριέμαι τα πρέπει των μεγάλων!

Εξοργίζομαι με τις αδικίες στον κόσμο!

Ιδανικεύω την κοινωνία που θέλω να
φτιάξω!

Αμφισβητώ τους συμβιβασμένους!

Στεναχώριες στις πιέσεις

Χαρές στις εκδρομές

Όμορφες, αξέχαστες στιγμές

Λύπες για ανατροπές στις σχέσεις

Εξετάσεις όλο άγχος

Ιστορίες για σωστό και λάθος

Όνειρα ζωής με πάθος!

Λίμερικ:

Ένας μάγος από το Μπαλί

Ταξίδευε με μαγικό χαλί

και καθώς πετούσε στη Σαγκάη

σκόνταψε πάνω στο φεγγάρι

κι έπεσε απ' το χαλί ο μάγος από το

Μπαλί

Ήτανε μια κοπέλα από την Πάρο

Που έκανε παρέα μ' ένα γλάρο

Κι έλεγε δε θα πάρω άλλο

όμως βρήκε ένα γάλο

η απιστόφιλη κοπέλα από την Πάρο

Χαικού:

Η μία εποχή\ φεύγει, άλλη έρχεται\
άλλη θέλουμε
Ξέρεις ποια λέξη\ είν' η αγαπημένη
\αυτή που δε λες
Θάλασσα μακριά\ βλέπω από το
κάστρο\ όνειρο είναι
Φεύγω μακριά\ απόψε που σε χάνω\
μαύρος ο κόσμος
Η πανσέληνος\ καίει απόψε καρδιές\
κι εσύ που είσαι

Το φθινόπωρο\ ξερά κίτρινα φύλλα\
μελαγχολία
Το καλοκαίρι\ ποτάκι στο μπαράκι\ η
Απόλαυση

Θεατρική (ανα)διασκευή από κόμικ:

Οι μαθητές μελέτησαν πέντε έργα του Αριστοφάνη (Λυσιστράτη, Ιππής, Όρνιθες, Εκκλησιάζουσες, Νεφέλες) από τα κόμικς των Αποστολίδη-Ακοκαλίδη.
Στη συνέχεια έκαναν αναδιασκευή του έργου «Όρνιθες» με νοηματική προσαρμογή στις ηλικίες των παιδιών-εφήβων.

Αντιμετώπισαν δυσκολίες κατά την διασκευή του έργου καθώς το έργο του Αριστοφάνη έχει πολιτικό χαρακτήρα, πολλές αναφορές σε θεσμούς, πρόσωπα και καταστάσεις της αρχαίας αθηναϊκής πολιτείας και ακραία χυδαιολογία. Με την βοήθεια όμως των καθηγητών τους η δράση ολοκληρώθηκε με επιτυχία.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι οι πρώτες προσπάθειες διασκευής του έργου έγιναν την δεκαετία του 1970-80 από το Εργαστήριο λόγου και πολιτισμού του Παν\μίου Θεσσαλίας. Ακόμη, έχει γίνει διασκευή σε εικονοβιβλία από την Σοφία Ζαραμπούκα, από τον Δημήτρη Ποταμίτη στις ιστορίες του παππού Αριστοφάνη και τέλος, από τους Τ.Αποστολίδη-Γ.Ακοκαλίδη σε κόμικς.

Πολιτιστικό Πρόγραμμα Συνεργατικής Δημιουργικής Γραφής

«Μία ιστορία ταξιδεύει...»

Το συγκεκριμένο πολιτιστικό πρόγραμμα διοργανώθηκε από τους εκπαιδευτικούς της ΔΠΕΑΘ, το διάστημα 2004-2007.

Το Πρόγραμμα Συνεργατικής Δημιουργικής Γραφής, «Μία βαλίτσα ταξιδεύει...», ήταν εμπνευσμένο από μία ιστορία μυθοπλασίας του 4^{ου} Νηπιαγωγείου και 6^{ου} Δημοτικού Σχολείου Κηφισιάς. Σκοπός του προγράμματος ήταν να γνωρίσουν οι μαθητές έργα επώνυμων ζωγράφων μέσα από δραστηριότητες δημιουργικής προσέγγισης και να παράγουν μία ιστορία μυθοπλασίας ταξιδεύοντας «με» και «μέσα» από επιλεγμένα έργα. Ο περιορισμός που τέθηκε στο πρόγραμμα, ήταν η υποχρεωτική έναρξη της ιστορίας βάσει του έργου «Κόκκινη βαλίτσα» του Τσόκλη.

Στο Πρόγραμμα προτείνονταν τρεις τρόποι ΣΔΓ σε συνάρτηση με τον τρόπο χρήσης των έργων ζωγραφικής:

- Προεπιλογή έργου\ων από κάθε συγγραφική ομάδα και συγγραφή\συνέχιση της ιστορίας με αφορμή αυτό\α.
- Προεπιλογή έργου\ων από την προηγηθείσα συγγραφική ομάδα και αποστολή αυτού\ών στην επόμενη, για τη συνέχιση της ιστορίας με αφορμή αυτό\α.
- Επιλογή έργου\ων βάσει της εξέλιξης της ιστορίας-χρήση των έργων ως εικονογράφηση της ιστορίας.

Το Πολιτιστικό Πρόγραμμα επιλέχτηκε προς υλοποίηση μόνο από ένα τμήμα ενός Πειραματικού Σχολείου, ωστόσο με την λήξη του σχολικού έτους 2010-2011, διαπιστώθηκε από τους εκπαιδευτικούς, με βάση τον ετήσιο απολογισμό πολιτιστικών προγραμμάτων, ότι η συγγραφική πρόταση με αφορμή έργα τέχνης, εντάχθηκε ως διαδικασία σε ποικίλα πολιτιστικά προγράμματα.

Προτιμήθηκαν οι δύο πρώτοι προαναφερόμενοι τρόποι χρήσης των εικαστικών έργων, καθώς σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, η εικονογράφηση ήταν δράση, που ήδη χρησιμοποιούσαν.

Τα τμήματα που χρησιμοποίησαν και τους δύο τρόπους, εντόπισαν μεγαλύτερη πρόκληση στο δεύτερο και τον συνέδεσαν με την παραγωγή ακόμη πιο δημιουργικών ιδεών και κειμένων.

Στο σύνολό τους, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές αναγνώρισαν ότι αναπτύχθηκαν ισχυρά κίνητρα για συγγραφή, ενώ εκπλαγήκαν από την απόλαυση, που αποκόμισαν από την υλοποίηση των σχετικών δράσεων και τα εξαιρετικά πρωτότυπα τελικά κείμενα.

«Ταξιδεύοντας από σχολείο σε σχολείο...»

Ο στόχος ήταν η δημιουργία και εικονογράφηση μιας ιστορίας μυθοπλασίας και γνώσεων, που θα ακολουθούσε την παραλιακή διαδρομή από τη Μηχανιώνα μέχρι τη Νέα Παραλία.

Συμμετείχαν 171 μαθητές από επτά 7 τμήματα ΣΤ' τάξης και ένα 1 Ε' τάξης οχτώ (8) Δημοτικών Σχολείων της Θεσσαλονίκης.

Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να επεξεργαστούν το βιβλίο, να πραγματοποιήσουν μία δίωρη επιμόρφωση στην τάξη τους από τον ίδιο το συγγραφέα και την υπεύθυνη του προγράμματος και να υλοποιήσουν μια σειρά από δραστηριότητες δημιουργικής γραφής.

Στη συνέχεια, διεξήγαγαν έρευνα για τα μνημεία του τόπου τους, ακολούθησαν μια ευθύγραμμη, μονής κατεύθυνσης συνεργατική συγγραφή και δημιούργησαν το βιβλίο «Θαλασσοπεριπέτειες» (Τερζητάνου, 2012β).

Συνεργασία με εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων:

Το σχολικό έτος 2013-2014 ιδρύθηκε το Τοπικό Δίκτυο Φιλαναγνωσίας και Θεάτρου «Ένα βιβλίο επί σκηνής» (Τερζητάνου, 2014β) για Ε' και ΣΤ' τάξεις Δημοτικών Σχολείων. Σκοπός του Δικτύου ήταν η συνεργατική γραφή θεατρικών κειμένων ως συνέχεια της θεατρικής διασκευής του βιβλίου «Ένας δεινόσαυρος στο μπαλκόνι μου...» (Σερέφας, 2010) και η δραματοποίηση αυτών.

Το Δίκτυο ευνόησε την ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ δασκάλων κι εκπαιδευτικών ειδικοτήτων για τον καταμερισμό της εργασίας, την ανταλλαγή απόψεων, την από κοινού αντιμετώπιση προβλημάτων και τη συνδημιουργία ενός θεατρικού κειμένου.

Η δημιουργία μιας θεατρικής παράστασης λειτούργησε ως ισχυρό κίνητρο για τη συγγραφή ενός πρωτότυπου θεατρικού κειμένου. Παράλληλα, η προσέγγιση της τοπικής ιστορίας μέσα από τις διαδικασίες του προγράμματος, προσδιορίστηκε ως μια πολύ ευχάριστη και δημιουργική διαδικασία, με αποτέλεσμα οι μαθητές να «φέρνουν» στην τάξη πληροφορίες για τοποθεσίες, μνημεία, θρύλους και παραδόσεις για τη συγγραφή μιας ακόμη ιστορίας.

Αξίζει να σημειωθεί, πως γινόταν ανατροφοδότηση μέσα από συναντήσεις με επακόλουθο την δημιουργία ιστότοπου.

Ιδρύθηκε, έπειτα από πρόταση της δημιουργού του προγράμματος, το διετές Περιφερειακό Δίκτυο «Γνωρίζω τον τόπο μου μέσα από τη λογοτεχνία», σκοπός του οποίου ήταν, το πρώτο έτος, η γνωριμία με συγγραφείς του τόπου (χωριό, πόλη, νομός, περιφέρεια) και το δεύτερο έτος, η γνωριμία με τον τόπο μέσα από λογοτεχνικά κείμενα, με επιμέρους στόχο και τα δύο έτη, τη συνεργατική συγγραφή κειμένων για κάποιον τόπο.

Συμμετείχαν τμήματα Β'-ΣΤ' τάξεων εξήντα τεσσάρων (64) Δημοτικών Σχολείων των Νομών Θεσσαλονίκης Κιλκίς, Πέλλας, Πιερίας και Χαλκιδικής, τα οποία είχαν τη δυνατότητα της ανταλλαγής απόψεων και δράσεων μέσα από συναντήσεις (δια ζώσης και εξ' αποστάσεως με τηλεδιάσκεψη).

Αξίζει να σημειωθεί, ότι από την τελική επισκόπηση της προαιρετικής συγγραφής κειμένων, το πρώτο έτος προέκυψε ότι το 47% των τμημάτων συνέγραψαν ομαδικές ιστορίες μυθοπλασίας με αφορμή τα βιβλία που επεξεργάστηκαν, ενώ το δεύτερο έτος, το 80% των τμημάτων οδηγήθηκαν στη Συνεργατική Δημιουργική Γραφή ποιημάτων, το 37% κειμένων μυθοπλασίας.

«Μία ιστορία ταξιδεύει...»

(Γρόσδος, Σ., Μούσιου, Ό., Πούλιος, Ι., Σουσαμίδου, Α., Τερζητάνου, Χ., Τσιβάς, Α. (επ.) (2015). Μια ιστορία ταξιδεύει. Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. Θεσσαλονίκη: Περιφερειακό Δίκτυο Δημιουργικής Γραφής της Περιφερειακής Διεύθυνσης Π.Ε. & Δ.Ε. Κεντρικής Μακεδονίας.)

94^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης

«Ιστορίες από τέσσερα σακούλια»

Η Ε' τάξη του 94^{ου} Δημοτικού σχολείου Θεσσαλονίκης, πραγματοποίησε μία δραστηριότητα δημιουργικής γραφής και συγκεκριμένα, την συγγραφή τεσσάρων ιστοριών.

Τα παιδιά χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες. Η κάθε ομάδα έφερε φωτογραφίες στην τάξη. Συγκεκριμένα, η α' ομάδα έφερε φωτογραφίες με πρόσωπα, η β' ομάδα φωτογραφίες με αντικείμενα, η γ' ομάδα φωτογραφίες με δραστηριότητες και η δ' ομάδα φωτογραφίες με τοπία.

Οι φωτογραφίες μπήκαν σε τέσσερα σακουλάκια ανά κατηγορία και η κάθε ομάδα τραβούσε δύο φωτογραφίες από κάθε σακούλι, δηλαδή 8 φωτογραφίες για την κάθε ομάδα.

Σκοπός ήταν να δημιουργήσει η κάθε ομάδα την ιστορία της, παίρνοντας αφορμή από τις φωτογραφίες. Με βάση τα πρόσωπα και τον τρόπο που διαδραματίζεται η ιστορία, οι ομάδες δημιούργησαν τις δικές τους προσωπικές ιστορίες.

Στο τέλος, διάβασαν τις ιστορίες τους στην ολομέλεια και με την βοήθεια της εκπαιδευτικού διόρθωσαν ότι ήταν αναγκαίο.

Η δραστηριότητα είχε διάρκεια δύο ώρες και τα υλικά που χρειάστηκαν τα παιδιά ήταν φωτογραφίες από περιοδικά. Τα παιδιά αντέδρασαν με ενθουσιασμό κατά την διεξαγωγή της δραστηριότητας και έδειξαν την δημιουργικότητά τους σε ικανοποιητικό βαθμό.

«Ένα φανταστικό ταξίδι στην υδρόγειο...»

Η Στ' Τάξη του 94^{ου} Δημοτικού σχολείου Θεσσαλονίκης, πραγματοποίησε μία δραστηριότητα δημιουργικής γραφής και συγκεκριμένα, την συγγραφή μιας ιστορίας σπονδυλωτά δομημένη από μαθητή σε μαθητή με θέμα, ένα φανταστικό ταξίδι στην υδρόγειο.

Η ιστορία, με αφορμή τον γύρο του κόσμου σε 80 ημέρες του Ιούλιου Βερν ξεκινά το ταξίδι της από την Ελλάδα, με μια φανταστική ομάδα παιδιών, και ακολουθεί τον Ισημερινό ταξιδεύοντας σε χώρες και δημιουργώντας περιπέτειες ο κάθε μαθητής χωριστά.

Η δραστηριότητα είχε διάρκεια τέσσερις διδακτικές ώρες και τα υλικά που χρειάστηκαν τα παιδιά για την συγγραφή της ήταν μία υδρόγειος σφαίρα, ο παγκόσμιος χάρτης και φυσικά τις γνώσεις τους στην γεωγραφία.

Οι μαθητές αντέδρασαν με μεγάλο ενδιαφέρον καθώς συνδύασαν τη γεωγραφία με τη φαντασία τους και το αποτέλεσμα ξεπέρασε κάθε προσδοκία.

2^ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμαριάς

«Πάμε ανακύκλωση...»

Η Γ' τάξη του 2^{ου} Δημοτικού σχολείου Καλαμαριάς διοργάνωσε μία δραστηριότητα με θέμα την ανακύκλωση. Οι μαθητές επεξεργάστηκαν το μάθημα της Γλώσσας «Τα χαρτιά ανακυκλώνονται», έγραψαν τα δικά τους θεατρικά και τα μετέτρεψαν σε κόμικς.

Αφού διάβασαν το μάθημα, συζήτησαν, χαρακτήρισαν τους ήρωες και το δραματοποίησαν.

Με αφορμή την προτροπή στο τέλος του κειμένου για τη συγγραφή θεατρικού για τα Αλουμινόκουτα, τα παιδιά αποφάσισαν να γράψουν τους δικούς τους διαλόγους.

Αφού διάλεξαν τους ήρωες και το χαρακτήρα του καθενός, χωρίστηκαν σε ομάδες και ανέλαβαν να υποδυθούν έναν ήρωα. Έτσι ξεκίνησαν τέσσερις ομαδικές ιστορίες.

Στη συνέχεια κάθε παιδί ζωγράφισε τον ήρωά του. Η ιδέα της εκπαιδευτικού να μετατραπούν οι ιστορίες σε κόμικ τους άρεσε πολύ και αποφάσισαν να την υλοποιήσουν. Αφού συζητήσαν για τα κόμικς, είδαν μερικά και ανακάλυψαν τις συμβάσεις τους.

Έτσι, η κάθε ομάδα αποφάσισε ποια θα είναι τα καρέ που θα ζωγραφίσει και ποιοι οι διάλογοι στα συννεφάκια. Όλα τα καρέ ψηφιοποιήθηκαν και εκδόθηκε ένα βιβλιαράκι τα παιδιά πήραν σαν ενθύμιο στο τέλος της χρονιάς.

Η δραστηριότητα είχε διάρκεια δέκα διδακτικές ώρες και τα υλικά που χρειάστηκαν τα παιδιά ήταν το βιβλίο Γλώσσας Γ' δημοτικού (πρώτο τεύχος, σελ. 68-69), χαρτιά και μολύβια, χαρτόνια, μαρκαδόρους, φωτοτυπία με άδεια καρέ.

Η διαδικασία άρεσε πολύ στα παιδιά και με μεγάλο ενθουσιασμό δέχτηκαν να δημιουργήσουν το δικό τους κόμικ.

Δημοτικό Σχολείο Σταυροδρομίου Πέλλας

«Άλλαξε την ιστορία και ολοκλήρωσέ την»

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα πραγματοποιήθηκε στο Δημοτικό Σχολείο Σταυροδρομίου Πέλλας από τις Ε' και ΣΤ' τάξεις.

Η αφορμή ήταν ένα κείμενο της Γλώσσας Στ', στο δεύτερο τεύχος, με τίτλο «Το μηχανήμα».

Διαβάζοντας το μάθημα οι μαθητές αντέδρασαν στην πλοκή και στο τέλος της ιστορίας και έτσι «άρπαξαν» την ευκαιρία να τη μεταποιήσουν.

Με την βοήθεια της εκπαιδευτικού δημιούργησαν μία ομάδα. Δόθηκαν στους μαθητές τρεις εναλλακτικές διαμόρφωσης-διόρθωσης, οι οποίες περιείχαν συναισθήματα, συμπεριφορές, ρόλους, καταστάσεις.

Αφού διάβασαν την ιστορία του βιβλίου, επεξεργάστηκαν το κείμενο γλωσσικά. Συζητήσαν με την εκπαιδευτικό το ενδεχόμενο αλλαγής της πλοκής της ιστορίας και αποφάσισαν να την τροποποιήσουν. Έτσι, δόθηκαν με σύντομο τρόπο τρεις διαφορετικές φάσεις κατασκευής της ιστορίας.

Στο τέλος, αφού διάβασαν την ιστορία στην ολομέλεια αποφάσισαν να την γράψουν ξανά.

Στους μαθητές άρεσε η όλη διαδικασία γιατί το κείμενο προσφερόταν για διορθωτικές αλλαγές και ήταν κάτι που το ζήτησαν οι ίδιοι. Μπορούσαν να επεκταθούν περισσότερο αλλά, ο χρόνος ήταν πιεστικός και έτσι αρκέστηκαν σε αυτό. Η αρχική σκέψη ήταν να αλλάξουν όλη την ιστορία και να δημιουργήσουν άλλον ήρωα.

Η δραστηριότητα διήρκεσε 20-30 λεπτά και τα υλικά που χρειάστηκαν οι μαθητές ήταν το βιβλίο της γλώσσας της ΣΤ' τάξης και χαρτί φωτοτυπικού.

1^ο Δημοτικό Σχολείο Κρύας Βρύσης Πέλλας

«Το αλεξίπτωτο βιβλίο»

Την συγκεκριμένη δραστηριότητα την οργάνωσε το 1^ο Δημοτικό Σχολείο Κρύας Βρύσης Πέλλας.

Ο τύπος των δημιουργικών δράσεων που επιλέχτηκε στις μικρές τάξεις (Α', Β') βασίστηκε στην κατασκευή μιας ιστορίας. Τα παιδιά διάλεξαν εικόνες, τις τοποθέτησαν σε μια διηγηματική και νοηματική σειρά, ενώ ακολούθως ο καθένας ξεχωριστά ή ανά ομάδες διατύπωναν προτάσεις που πρόσφεραν στην ιστορία συνέχεια και πλοκή. Η λογική επεξεργασία επικαλυπτόταν κάποτε από την αναπάντεχη ή

απροσδόκητη τροπή που έπαιρνε η ιστορία αφού επιτρεπόταν να καλπάζει ελεύθερα η φαντασία και να μην περιορίζεται στα ασφυκτικά όρια της λογικής ακολουθίας.

Η συγγραφή της ιστορίας έγινε στο στάδιο των παράλληλων συνοδευτικών δραστηριοτήτων του δικτύου μέσα στην τάξη όπου η ιστορία «ταξίδευε» όχι από σχολείο σε σχολείο αλλά από θρανίο σε θρανίο, ώστε η τελική σύνθεση να απεικονίζει την κοινή ομαδική προσπάθεια των μαθητών.

Η τεχνική που ακολουθήσε ο εκπαιδευτικός ήταν να δώσει ένα αρχικό ερέθισμα στα παιδιά, ένα αρχικό πρόβλημα ώστε να ξεκινήσει η διαδικασία της συγγραφής. Η σταδιακή συγγραφή του κειμένου κατορθώνεται μέσα από προπαρασκευαστικές εργασίες και δράσεις που εκτελεί το παιδί όταν γράφει. Ένα συναισθηματικό ερέθισμα, ένα γεγονός, οι εικόνες που τους δίνει ο εκπαιδευτικός κεντρίζουν τη δημιουργικότητα που μοιάζει με παιχνίδι.

Έτσι δόθηκαν στους μαθητές διάσπαρτες εικόνες είτε από το διαδίκτυο είτε από βιβλία για παιδιά και στόχος ήταν να τις τοποθετήσουν σε μια μυθιστορηματική σειρά με δράση και πλοκή.

Το επόμενο βήμα ήταν να συνθέσουν το σενάριο και να απογειωθεί η φαντασία με αποτέλεσμα οι ήρωες να σκαρφίζονται γεγονότα και να εμπλέκονται σε καταστάσεις που απαιτούν εγρήγορση κινήσεων αλλά και σκέψης. Κάθε μαθητής έβαζε τη δική του ψηφίδα και εκδοχή στην εξέλιξη της ιστορίας και συμπλήρωνε ο επόμενος. Συνευρέθηκαν οι σκέψεις όλων των παιδιών στην προσπάθεια προβολής ενός κοινού αποτελέσματος και η ολοκλήρωση της ιστορίας καθρέφτιζε τις ικανότητες όλης της ομάδας δίχως τους διαξιφισμούς διεκδίκησης της μοναδικότητας και της αυθεντίας των ιδεών.

Η δραστηριότητα είχε διάρκεια τέσσερις μήνες και τα υλικά που απαιτούνταν ήταν σελίδες Α4, μολύβια, ηλεκτρονικός υπολογιστής και τέλος, τα χρώματα.

Η διαδικασία επεξεργασίας της ιστορίας ανέδειξε κλίσεις δημιουργικότητας των μαθητών που αφορούν τον γραπτό λόγο, τη διαλογική ικανότητα, την ικανότητα πρόβλεψης της συνέχειας της ιστορίας και της διαχείρισης πιθανών αδιεξόδων που θα συναντούσαν αλλά και την εξεύρεση λύσεων και προτάσεων που θα αποφόρτιζαν το συναισθηματικό φορτίο.

Η αλληγορική και συμβολική αποτίμηση κειμένων και εικόνων, η αναγνώριση των συναισθημάτων, όπως φόβος, χαρά, μαγεία, δημιουργία, υπήρξε άλλο ένα πλεονέκτημα της ενασχόλησης των παιδιών με τα κείμενα. Ο καταιγισμός ιδεών, η περιγραφή, η συγγραφή, η δραματοποίηση, η υπερβατική αντιμετώπιση των καταστάσεων, η ομαδοσυνεργατική οργάνωση της τάξης που σέβεται τις ιδιαιτερότητες του καθενός, η ενίσχυση της αποκλίνουσας σκέψης των παιδιών που δεν αποσκοπεί να τιθασεύσει και να οριοθετήσει τη σκέψη τους εξορίζοντας τη φαντασία, ο ανασυνδυασμός δεδομένων είναι αρχές και μέθοδοι που εφαρμόστηκαν στην εξέλιξη του προγράμματος.

Δόθηκε ακόμα προτεραιότητα στην ανάπτυξη μορφών όπως η ολιστικότητα στην αντιμετώπιση του θέματος, η λειτουργική χρήση της γλώσσας, οι μεταγλωσσικές δεξιότητες επεξεργασίας του κειμένου σε διάφορα επίπεδα (διόρθωση λαθών,

αναδιατυπώσεις, προσθήκες, αφαιρέσεις, αναδιατάξεις, αναζήτηση της γλωσσικής συνοχής, νοηματική συνεκτικότητα, πληροφοριακή πληρότητα και επικοινωνιακή καταλληλότητα) που σημαίνει ικανότητα νοηματοδότησης. Το περιεχόμενο του κειμένου υπήρξε το πρώτιστο ενδιαφέρον κατά την επεξεργασία ενώ οι πρωταρχικές γλωσσικές δεξιότητες (ακρόαση, ανάγνωση, προφορική και γραπτή έκφραση), οι μεταγλωσσικές (γραμματική, συντακτικό) και οι μεταγνωστικές δεξιότητες (αυτοδιόρθωση, αυτοαξιολόγηση) αποτέλεσαν προστιθέμενη αξία στην κατασκευή του νοηματοφόρου περιεχομένου.

Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο Φλώρινας

«Τα αντικείμενα διηγούνται ιστορίες»

Το Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο Φλώρινας στα πλαίσια ενός προγράμματος Δημιουργικής Γραφής, πραγματοποίησε μία δράση.

Πιο συγκεκριμένα, στις η Δ΄ τάξη του σχολείου, συνοδεία της δασκάλας της τάξης, Καππάτου Αναστασίας, υλοποίησε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Τα αντικείμενα αφηγούνται ιστορίες» στο Αρχαιολογικό Μουσείο Φλώρινας που διοργάνωσε η Εφ.Α. ΦΛΩΡΙΝΑΣ, σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτ. Μακεδονίας.

Στόχος του προγράμματος ήταν οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με τα μουσειακά αντικείμενα και μέσα από μια βιωματική προσέγγιση, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της αφήγησης, να διηγηθούν τις δικές τους ιστορίες, εμπνευσμένες από τα εκθέματα του Μουσείου.

Στο πρώτο μέρος του προγράμματος οι μαθητές, με τη βοήθεια της αρχαιολόγου – μουσειολόγου της Εφορείας κ. Ε. Ναούμ, ερεύνησαν συγκεκριμένα εκθέματα, άντλησαν από αυτά τις απαραίτητες πληροφορίες και στη συνέχεια, με την καθοδήγηση της κ. Α. Βακάλη, μέλους Ε.Δι.Π. Δημιουργικής Γραφής του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Φλώρινας, έγραψαν ιστορίες σχετικά με αυτά.

Γενικό Λύκειο Φιλώτα Φλώρινας

Στο ΓΕΛ Φιλώτα, κατά τα έτη 2013-2021, εφαρμόστηκαν τα ακόλουθα Πολιτιστικά Προγράμματα, κατά την εκπόνηση των οποίων έγιναν ανάλογες δράσεις, που συνδέονται, τόσο με γνωστικά αντικείμενα της τυπικής εκπαίδευσης, όσο και με πολιτιστικά δρώμενα.

Ο συνολικός αριθμός των πολιτιστικών προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν στο ΓΕΛ Φιλώτα κατά τα έτη 2013-2021 είναι 15. Από αυτά τα 7 έχουν να κάνουν με την εφαρμογή της δημιουργικής γραφής, τα 5 με τις φυσικές επιστήμες και τα 3 με το θέατρο, τον κινηματογράφο και το τραγούδι. Συμμετείχαν συνολικά 507 μαθητές και μαθήτριες.

Τα προγράμματα εκτείνονταν χρονικά από το Νοέμβριο μέχρι τον Μάρτιο ή και τον Μάιο κάθε σχολικού έτους ανάλογα τους στόχους και τις δραστηριότητες του κάθε προγράμματος. Οι δραστηριότητες κάθε προγράμματος οργανώνονταν στην αρχή κάθε προγράμματος και σε πολλές περιπτώσεις αναπροσαρμόζονταν ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες (π.χ. την δυνατότητα των μαθητών να παραμένουν στο σχολείο μετά το πέρας των μαθημάτων, τις καιρικές συνθήκες, την δυνατότητα επίσκεψης στο σχολείο, καλεσμένων στο πλαίσιο των προγραμμάτων, την οργάνωση των διδακτικών επισκέψεων σε άλλα σχολεία φορείς και πανεπιστημιακά ιδρύματα, την πανδημία ή άλλες έκτακτες περιστάσεις).

Όλα τα προγράμματα συνδέθηκαν με τα προγράμματα σπουδών που ίσχυαν κάθε σχολικό έτος και συνδυάζονται οι στόχοι τους με τους αντίστοιχους στόχους των μαθημάτων έτσι όπως ορίζονταν στα προγράμματα σπουδών. Τα γνωστικά αντικείμενα που συνδέονται με τα πολιτιστικά προγράμματα αφορούν κυρίως τη διδασκαλία του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας και τα Μαθηματικά και στις τρεις τάξεις του Λυκείου.

Καλλιεργήθηκαν, κυρίως, οι αρχές της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου και της ανακαλυπτικής μάθησης με στόχο την ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών.

Ειδικότερα, βασικοί στόχοι των προγραμμάτων αποτέλεσαν:

- η κριτική αγωγή στον σύγχρονο πολιτισμό
- η μελέτη όλων των λογοτεχνικών ειδών και τεχνικών
- η παραγωγή πρωτότυπων κειμένων
- η ευαισθητοποίηση των μαθητών σε κοινωνικά προβλήματα (σχέσεις μεταξύ δύο φύλων)
- άσκηση στην επιστημονική έρευνα
- η ανάπτυξη των ικανοτήτων των μαθητών χρήσης των μαθηματικών ως εργαλείο κατανόησης και ερμηνείας του κόσμου

- η θεώρηση των μαθηματικών ως ιστορικά εξελισσόμενο ανθρώπινο δημιούργημα
- να γνωρίσουν οι μαθητές τις διάφορες παραστατικές τέχνες
- να ανακαλύψουν την έκφραση πίσω από τα εικαστικά έργα
- να ασκηθούν στη λογοτεχνική έκφραση
- να εξοικειωθούν με τη λογοτεχνική έκφραση
- να εξοικειωθούν με την ποίηση
- να παράγουν ποιητικό λόγο
- να εντοπίσουν τις σχέσεις μεταξύ ποιητικού λόγου και μουσικής
- η διερεύνηση, ο εντοπισμός και αποδόμηση των στερεοτύπων για το ρόλο των δύο φύλων
- η ανάπτυξη των αναγνωστικών ικανοτήτων των μαθητών
- η ανακάλυψη της σχέσης της λογοτεχνίας με το προσωπικό βίωμα
- η ανάπτυξη των εκφραστικών μεσών των μαθητών
- η κατάκτηση της εμπειρίας του θεάτρου
 - να αξιολογούν οι μαθητές ως θεατές τα θεατρικά έργα
 - η ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού των μαθητών
- να γνωρίσουν οι μαθητές τον τρόπο με τον οποίο αξιοποιείται η γραφή στον εφαρμοσμένο πολιτισμό.

Για την προώθηση της συνεργατικής μεθόδου διδασκαλίας, της ερευνητικής και συνεργατικής μάθησης και της δημιουργικής έκφρασης των μαθητών, αξιοποιήθηκαν όλα τα μέσα και οι δυνατότητες των πολιτιστικών προγραμμάτων.

Από την μελέτη λογοτεχνικών κειμένων, πραγματικών σεναρίων από τηλεοπτικές σειρές και κινηματογραφικές ταινίες, μέχρι επίσκεψη σε τόπους δημιουργών των λογοτεχνικών κειμένων (π.χ. μουσείο F. Kafka στην Πράγα) ή «συνάντηση» με πίνακες του Kandinsky στην Εθνική Πινακοθήκη της Ουγγαρίας.

Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσονται οι επισκέψεις ανθρώπων του εφαρμοσμένου πολιτισμού στο σχολείο (σεναριογράφοι, σκηνοθέτες, λογοτέχνες, θεατρικοί συγγραφείς, στιχουργοί, μουσικοί, εικαστικοί), μεταπτυχιακών φοιτητών του τμήματος «Δημιουργικής γραφής» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, οι διδακτικές επισκέψεις και οι συναντήσεις με ανθρώπους από τον χώρο της λογοτεχνίας (Τ. Πατρίκιος), των εκδόσεων (εκδ. οίκος Γαβριηλίδη), της τηλεόρασης (Γ. Φειδάς), του Πανεπιστημιακού χώρου (Ν. Φαχαντίδης).

Παράλληλα, οι μαθητές μας συμμετείχαν σε λογοτεχνικούς διαγωνισμούς, όπου και βραβεύτηκαν για τις δημιουργίες τους, καθώς και σε επιστημονικά συνέδρια ως εισηγητές.

Ταυτόχρονα, αξιοποιήθηκαν όλες οι δυνατότητες του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (π.χ. Skype), όταν οι συνεργάτες των προγραμμάτων δεν ήταν δυνατό να επισκεφθούν το σχολείο. Τέλος, το σχολείο διοργάνωσε συναντήσεις δημιουργών με τους μαθητές σε συνεργασία με βιβλιοπωλεία και εκδοτικούς οίκους.

Κατά τα έτη (2013-2021) πραγματοποιήθηκαν διάφορα πολιτιστικά προγράμματα Δημιουργικής Γραφής με μία προσπάθεια να εφαρμοστούν οι αρχές της διαθεματικότητας.

Για παράδειγμα, όταν τα μαθηματικά συνδέονται με τις εικαστικές τέχνες ή την λογοτεχνία (Μαθηματικά και Πολιτισμός, Μαθηματικά και Τέχνες, Μαθηματικά και πολιτισμός: η περίπτωση Kandinsky) ή τη φυσική αγωγή (Μαθηματικά και Αθλητισμός), η λογοτεχνία με το θέατρο και τον κινηματογράφο (Δημιουργική Γραφή και εφαρμοσμένος πολιτισμός) ή η γλωσσική διδασκαλία με τις υγιείς σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων (Δημιουργική Γραφή και εφαρμογή του προγράμματος «GEAR against IPV»).

Όσον αφορά το γνωστικό αντικείμενο των Μαθηματικών\Φυσικών Επιστημών έγιναν τα προγράμματα: «Μαθηματικά και Τέχνες», «Μαθηματικά και πολιτισμός: η περίπτωση Kadinsky», «Μαθηματικά και Αθλητισμός», «Αστρονομία», «Ζωγραφική και Μαθηματικά». Σε σχέση με το αντικείμενο της Λογοτεχνίας έγιναν προγράμματα που συνδέθηκαν διαθεματικά με το θέατρο, τον κινηματογράφο, τα ΜΜΕ και το τραγούδι, όπως «Παραστατικές Τέχνες και ΜΜΕ», «Υπο-κρινόμαστε», «Από τη λογοτεχνία και την ποίηση στους στίχους και το τραγούδι».

Παρουσιάζονται παρακάτω, κατηγοριοποιημένες οι δράσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο των πολιτιστικών προγραμμάτων την περίοδο 2013-2021. (Βακάλη, 2014).

Θετικές Επιστήμες

➤ Εργαστήριο Ρομποτικής με τον Νίκο Φαχαντίδη, Αναπληρωτή Καθηγητή στο Τμήμα Μηχανικών Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών της Πολυτεχνικής Σχολής του Π.Δ.Μ. και Υπεύθυνο του Εργαστηρίου Εκπαιδευτικής Ρομποτικής του ΠΤΔΕ.

➤ Εισήγηση και συζήτηση μέσω Skype για τα Μαθηματικά και τις Τέχνες με την Ευτέρπη Θεοδώρου, δασκάλα, υποψήφια διδάκτορα στη διδακτική των Μαθηματικών.

➤ Εργαστήριο ζωγραφικής και μαθηματικών με τον Αργύρη Ρήμο, εικαστικό. Θέατρο, Κινηματογράφος, ΜΜΕ

➤ Θεατρικό παιχνίδι με τον θεατρολόγο, Χριστόδουλο Κωτσίνα.

➤ Τηλεοπτικό spot με θέμα τον αποκλεισμό και τη βία κατά των μαθητών με τον θεατρολόγο, Χριστόδουλο Κωτσίνα.

- Ενημέρωση από τον Λευτέρη Μαρόγλου, Πρόεδρο του Ράδιο Θεσσαλονίκη και του Ερωτικού FM και τον ραδιοφωνικό παραγωγό, Σταύρο Μύθο.
- Συμμετοχή σε ραδιοφωνική εκπομπή με τη Μαρία Στύλου και τον μουσικό Πάνο Μουζουράκη.
- Προβολή ταινίας του σκηνοθέτη, Φάνη Τοψαχαλίδη, “Το μήλο του Σαμαρείτη”, που διακρίθηκε στο Διεθνές φεστιβάλ ψηφιακού κινηματογράφου Αθήνας και συζήτηση.
- Σεμινάριο περί σκηνοθεσίας με τον Κώστα Χαραλάμπους, σκηνοθέτη της “Αγάπης στα 16” και της “Δεμένης Κόκκινης Κλωστής”. Μίλησε στους μαθητές για την ιστορία του Κινηματογράφου και συζήτησαν για θέματα σκηνοθεσίας και γυρισμάτων των ταινιών.
- Σεμινάριο περί σεναρίου με τον Γιώργο Φειδά, σεναριογράφο και σκηνοθέτη. Οι μαθητές ενημερώθηκαν για το πώς γράφονται οι ιστορίες, πώς χτίζονται οι χαρακτήρες μέσα σε αυτές, έγραψαν για τους χαρακτήρες και έπαιζαν κείμενα, έτοιμα για το επόμενο σήριαλ.
- Συμμετοχή σε γυρίσματα της τηλεοπτικής σειράς Μάνα X Ουρανού, με σεναριογράφο τον Γιώργο Φειδά και σκηνοθέτη τον Αντρέα Μορφονιό (25ο επεισόδιο/ήδη στο προηγούμενο σχολικό έτος τα παιδιά έπαιζαν ορισμένους από τους ρόλους της σειράς όταν αυτή βρισκόταν ακόμη στο στάδιο του σεναρίου/συζήτηση με το επιτελείο της σειράς για σκηνοθεσία και σεναριογραφία).
- Επίσκεψη στον τηλεοπτικό σταθμό Star, όπου έγινε ξενάγηση στους χώρους του σταθμού και των ζωντανών εκπομπών, συζητήση με δημοσιογράφους για την παραγωγή και γραφή των ειδήσεων και παρακολουθήσαμε από κοντά την πρωινή ζωντανή εκπομπή της Πόπης Τσαπανίδου. Μπαίνοντας στην αίθουσα του κοντρόλ, οι μαθητές είδαν πώς δημιουργείται μια ζωντανή ειδησεογραφική εκπομπή και με ποιο τρόπο παρουσιάζονται οι ειδήσεις.
- Παρακολούθηση του θεατρικού “Friends Manifest”, με τον Ζήση Ρούμπο και τον Γιώργο Κρήτο, γραμμένο από τον πρώτο, και δυνατότητα να μιλήσουν τα παιδιά μαζί του μετά το τέλος της παράστασης για την πλοκή του έργου, την κατασκευή των χαρακτήρων και την θεατρική γραφή.
- Συμμετοχή στη ψηφιακή καμπάνια #iSTANDfor (= στηρίζω το...), που οργάνωσε το Ωνάσειο Πολιτιστικό Κέντρο της Νέας Υόρκης στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Antigone Now και παρουσίαση της δράσης και του παραγόμενου ψηφιακού υλικού στο 3ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής (6-8 Οκτωβρίου 2017) σε εισήγηση με θέμα: Η «Αντιγόνη» του Σοφοκλή σήμερα: Γράφουμε για όσα αντιστεκόμαστε (εισηγήτρια: Άννα Π. Βακάλη).
- Διδακτική δράση «Από το τραγούδι στις ιστορίες», όπου οι μαθητές κλήθηκαν να γράψουν ένα κείμενο μέχρι 150 λέξεις βασισμένο πάνω στο ποίημα «Ο Σταυρός του Νότου» που μελετήθηκε και τα παραγόμενα κείμενα παρουσιάστηκαν στο 3ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής (6-8 Οκτωβρίου 2017) σε εισήγηση με θέμα «Τα

τραγούδια λένε ιστορίες : ακούγοντας και γράφοντας για τον Σταυρό του Νότου» και εισηγητές τους διδάσκοντες Άννα Π. Βακάλη, Γιώργο Γεωργιάδη, Δαμιανό Ξανθόπουλο.

- Επίσκεψη και παρακολούθηση μαθήματος στη σχολή Ίασμος (Βασίλη Διαμαντόπουλου)
- Συμμετοχή στην ειδησεογραφική εκπομπή «Δέκα στην ενημέρωση», όπου παρουσιάστηκαν σε ζωντανή σύνδεση οι δράσεις του σχολείου μας.
- Συμμετοχή στο live της εκπομπής «The voice».

Ποίηση, πεζογραφία, θεατρική γραφή, σενάριο, δημιουργική γραφή

- Ποιητικός διάλογος με τον ποιητή Τίτο Πατρίκιο μέσα από αλληλογραφία με ποίηση των μαθητών. Την επόμενη σχολική χρονιά, οι μαθητές συναντήθηκαν με τον ποιητή στην Αθήνα και συζήτησαν μαζί του, ο οποίος μίλησε εκτενώς με τους μαθητές μας για την ποίηση. Είχε ήδη λάβει από τους μαθητές μας τευχίδιο με τα ποιήματά τους με θέμα “Σε βρίσκει η ποίηση”, οι μαθητές τα διάβασαν και συζητήσαν μαζί του για αυτά.
- Πρωτόκολλο Συνεργασίας με το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημιουργική Γραφή ΠΔΜ.
- Ποιητικές γραφές με την ποιήτρια Νίκη Χαλκιαδάκη: οι μαθητές έγραψαν ποιήματα για τους δικούς τους παραμυθικούς ήρωες.
- Συγγραφή ποιημάτων: επίσκεψη Εύας Μπατσαρά (υπ. διδάκτωρ) περί λίμερικ έδωσε την ευκαιρία στους μαθητές μας να γνωρίσουν ειδικές ποιητικές δομές και να γράψουν αναλόγως.
- Ποιητική γραφή και στιχουργική από τους φοιτητές του μεταπτυχιακού μας Γιώργος Αντωνόπουλος και Βασίλης Μόσχος.
- Το σχολείο επισκέφτηκαν και οι φοιτητές του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών Δημιουργικής Γραφής Γιώργος Σπυράκης, Εύη Σκουληκάρη και Αγγελίνα Ορνστέιν. Ο πρώτος, έχοντας ήδη εκδώσει το πρώτο του βιβλίο “Μικρές φοβίες”, μίλησε για τις ιστορίες τρόμου και όλοι μαζί συζήτησαν μαζί με τους μαθητές για την γραφή και την ποίηση.
- Συνάντηση με τον συγγραφέα του βιβλίου «Η Μύρτις και η μελόπιττα», Ηλία Μαμαλάκη, και συζήτηση για την ιδέα και τις μεθόδους γραφής του έργου του.
- Στο πλαίσιο του προγράμματος Μαθηματικά και Τέχνες, δόθηκε η ευκαιρία να μελετήσουν το βιβλίο “Ο θείος Πέτρος και η εικασία του Γκόλντμπαχ”, να μιλήσουν για τη μαθηματική λογοτεχνία και να ασκηθούν σε ανάλογη γραφή· αφού δόθηκε στους μαθητές ένας μαθηματικός γρίφος προς επίλυση, μετά ζήτησαν για να γράψουν ένα διήγημα με πρωταγωνιστή κάποιον που είχε ως στόχο την επίλυση ενός μαθηματικού προβλήματος.
- Σεμινάριο ποίησης: συγγραφή ποιημάτων με την Εύη Σκουληκάρη, φιλόλογο, ποιήτρια.

➤ Σεμινάριο αφήγησης: Γράφουμε ιστορίες φόβου με τον Γιώργο Σπυράκη, συγγραφέα και εκδότη.

Διδακτικές επισκέψεις – Εκδρομές

➤ Εκδρομή σε Βουδαπέστη και Βιέννη, για να δούμε από κοντά τον πίνακα του Kadinsky που υπάρχει στο βιβλίο των Μαθηματικών της Β' Λυκείου.

➤ Επίσκεψη σε εκδόσεις Γαβριηλίδη.

➤ Επίσκεψη σε Μουσείο Τυπογραφίας στα Χανιά.

➤ Επίσκεψη στο μουσείο F. Kafka στην Πράγα.

➤ Επίσκεψη στο βιβλιοπωλείο «Χαρτόπολις» στο Ψυχικό και συνάντηση με τον συγγραφέα και σεφ, Ηλία Μαμαλάκη.

Διοργάνωση εκδηλώσεων

Συνεργασίες με άλλα σχολεία

➤ Συνεργασία με το ΓΕΛ Ελευθέριος Βενιζέλος των Χανίων στο Πρόγραμμα GEAR against IPV

➤ «Ευαισθητοποίηση για την ισότητα των φύλων ενάντια στη Βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων»

Διοργάνωση εκδηλώσεων

• «Οι μαθητές συναντούν δημιουργούς»

Η LIBRON Εκδοτική και το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Δημιουργική Γραφή υποδέχτηκαν τους μαθητές του ΓΕΛ Φιλώτα Ν. Φλώρινας σε μια συνάντηση με δημιουργούς του λόγου και της γραφής, τη Δευτέρα 5 Δεκεμβρίου 2016, στο βιβλιοπωλείο BOOK+ (Πανεπιστημίου 37) στις 8:00 μ.μ. Οι μαθητές συζητήσαν με τους:

◆ Ζαφειράκη Σταύρο, οικονομολόγο- συγγραφέα

◆ Πασιά Καλλιόπη, δικηγόρο- ποιήτρια

◆ Πλιάτσικα Φίλιππο, μουσικό

◆ Σκουληκάρη Εύη, φιλόλογο- ποιήτρια

◆ Σπυράκη Γιώργο, δικηγόρο- συγγραφέα

◆ Φειδά Βλ. Γιώργο, σεναριογράφο

• Παγκόσμια Ημέρα Διατροφής: Οι Master chef μαγειρεύουν στο ΓΕΛ Φιλώτα. Οι μάγειρες και παίκτες του τηλεοπτικού διαγωνισμού Master chef Γιώργος Πορφύρης, Αγγελική Τσουκαλά και Levis Kodhimaj μαγείρεψαν με τους μαθητές και διαγωνίστηκαν σε ομάδες για τις δημιουργίες τους (16 Οκτωβρίου 2017).

• «Αγάπη είναι...»: Σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας διοργανώθηκε εκδήλωση στο Πολιτιστικό Κέντρο Φλώρινα, όπου παρουσιάστηκαν κείμενα των μαθητών με αφορμή από την φράση «Αγάπη είναι...» (22 Δεκεμβρίου 2017).

Συμμετοχές σε εκδηλώσεις, συνέδρια και διαγωνισμούς

➤ Πανελλήνιο συνέδριο: «Αριστοτέλης: ο homo universalis της αρχαιότητας και ο αέναος διάλογος με τις επιστήμες» (Φλώρινα, 25-27/11/2016) (Βακάλη κ.ά., 2016).

➤ 9η Διεθνής Εβδομάδα Μαθηματικών (Θεσσαλονίκη, 15-19 Μαρτίου 2017) (Κωτόπουλος κ.ά, 2016).

➤ Εργαστήρια συγγραφής ποίησης κατά την Ημέρα Ποίησης στο ΠΔΜ, οργανωμένη από το ΠΜΣ Δημιουργική Γραφή (Φλώρινα, 2018).

➤ Συμμετοχή στη διαδικτυακή εκδήλωση για την Ημέρα Ποίησης στο ΠΔΜ, οργανωμένη από το ΠΕΣ Δημιουργική Γραφή – Ασκήσεις αυτόματης γραφής και γραφής υπερρεαλιστικών ποιημάτων (Φλώρινα, 2021).

➤ Συμμετοχή των μαθητών μας στον 1ο μαθητικό διαγωνισμό Δημιουργικής Γραφής, όπου και βραβεύτηκαν τόσο για τα ποιήματα που απέστειλαν, όσο και για τα διηγήματα και να διακριθούν με την πρώτη και μοναδική για Λύκειο θέση για την ταινία τους με θέμα “Δεν είμαστε ίδιοι, δεν είμαστε μόνοι”.

Συμμετοχή σε κοινωνικές δράσεις

➤ Επίσκεψη στην Κιβωτό του Κόσμου.

➤ Επίσκεψη ομάδας καθηγητών και μαθητών στον καταυλισμό προσφύγων στην Ειδομένη για ενίσχυση με τρόφιμα και ιματισμό, τα οποία συγκέντρωσαν οι μαθητές του σχολείου.

Το σχολικό έτος 2016-17 το Λύκειο Φιλώτα Φλώρινας διοργάνωσε το Πολιτιστικό Πρόγραμμα «Δημιουργική Γραφή III» το οποίο βασικό σκοπό είχε την ανάπτυξη και την καλλιέργεια της δημιουργικότητας του μαθητικού πληθυσμού.

Γενικότεροι στόχοι του προγράμματος υπήρξαν:

- να γνωρίσουν οι μαθητές τα διαφορετικά λογοτεχνικά είδη,
- να γνωρίσουν τα διαφορετικά λογοτεχνικά ρεύματα,
- να ενισχύσουν τη δημιουργικότητά τους,
- να εξασκηθούν στην παραγωγή λόγου και την γραπτή έκφραση.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές κλήθηκαν να δημιουργήσουν πεζά και ποιητικά κείμενα με αφορμή κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας που είτε υπάρχουν μέσα στα σχολικά εγχειρίδια, είτε κείμενα που προτείναμε εκτός σχολικών εγχειριδίων.

Μία από τις δράσεις του πολιτιστικού προγράμματος ήταν η δημιουργική μεταγραφή του αφηγηματικού ποιήματος του Ν. Καββαδία «Ο Σταυρός του Νότου» σε πεζό κείμενο, χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε τύπο αφηγητή και οποιουδήποτε αφηγηματικούς τρόπους προτιμούσαν.

Στη συνέχεια, αφού τα κείμενα διαβάστηκαν στην τάξη, συζητήθηκαν οι ιστορίες και οι χαρακτήρες τους και μελετήθηκαν οι επιλογές των μαθητών. Ειδικότερα, τα κείμενα κατηγοριοποιήθηκαν με βάση τις επιλογές των μαθητών στο επίπεδο των αφηγηματικών τεχνικών και του τύπου του αφηγητή και με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου συνάχθηκαν σχετικά συμπεράσματα.

Η δράση και τα παραγόμενα κείμενα:

Η δράση του προγράμματος «από το τραγούδι στις ιστορίες» είχε διάρκεια δύο διδακτικές ώρες και πραγματοποιήθηκε εκτός σχολικού ωραρίου. Συμμετείχαν 38 μαθητές από την Α' και Β' Λυκείου και παραδόθηκαν 38 κείμενα.

Την πρώτη διδακτική ώρα ακούσαμε το μελοποιημένο ποίημα σε μουσική του Θ. Μικρούτσικου και στη συνέχεια έγινε ανάλυση του ποιήματος με βάση τις πληροφορίες που δόθηκαν από τους διδάσκοντες. Μεγάλη βαρύτητα δόθηκε στην ερμηνεία λέξεων και φράσεων που έχουν να κάνουν με τη ζωή των ναυτικών, με στόχο να γίνουν κατανοητά τα βασικά σημεία του ποιήματος, όπως για παράδειγμα Γαρμπής, κούλικο, σε μια κρίση μαύρου πυρετού, Σταυρός του Νότου κ.ά.

Τη δεύτερη διδακτική ώρα οι μαθητές κλήθηκαν να γράψουν ένα κείμενο μέχρι 150 λέξεις βασισμένο πάνω στο ποίημα που μελετήσαμε χρησιμοποιώντας όποιες αφηγηματικές τεχνικές επιθυμούσαν. Επιπλέον, τους δόθηκε η δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν λέξεις από το ποίημα και να ακολουθήσουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την «υπόθεση» του ποιήματος. Μετά το τέλος της συγγραφής των κειμένων, οι μαθητές διάβασαν τα κείμενά τους μέσα στην τάξη.

Οι μαθητές μέσα από την ενασχόλησή τους με το αφηγηματικό ποίημα του Ν. Καββαδία «Ο σταυρός του Νότου» πειραματίστηκαν με τα διαφορετικά είδη αφήγησης, δημιούργησαν τον χαρακτήρα – ήρωα στα κείμενά τους. Μετέτρεψαν σε

αφηγηματικό λόγο ένα ποίημα και πέρασαν από το ένα είδος λογοτεχνικού λόγου στο άλλο.

Μέσα από τη διαδικασία αυτή είχαν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν στην πράξη όσα διδάχθηκαν στο μάθημα της νεοελληνικής λογοτεχνίας και να ανακαλύψουν τις δημιουργικές τους ικανότητες στον γραπτό λόγο πέρα από αυστηρά αξιολογικά πλαίσια και απαλλαγμένοι από το άγχος του «καλού» γραπτού. Εξάλλου, κάθε δημιουργική δραστηριότητα δεν μπορεί παρά να είναι «καλή».

Γενικό Λύκειο Φιλώτα

«Μαθηματική Λογοτεχνία»

Κατά το σχολικό έτος 2014-15 στο Γενικό Λύκειο Φιλώτα Φλώρινας, οι μαθητές ασχολήθηκαν με την Μαθηματική Λογοτεχνία.

Με τον όρο αυτό, εννοούμε την λογοτεχνία που πραγματεύεται θέματα μαθηματικών, επιστημολογίας, έρευνας, εφαρμογών και διδακτικής των μαθηματικών. Υπάρχουν κείμενα που αναφέρονται σε μαθηματικές έννοιες ή γεγονότα, σε προσωπικότητες ή στην ιστορία των μαθηματικών, ως πηγή λογοτεχνικής έμπνευσης, άλλα που σκοπός τους είναι η εκλαΐκευση των μαθηματικών εννοιών, δηλαδή η αναπαράσταση της επιστημονικής γνώσης με τρόπο, ώστε να γίνεται κατανοητή από μη ειδικούς και άλλα λογοτεχνικά και αφηγηματικά κείμενα που σκοπός τους είναι η διδασκαλία των μαθηματικών, της ιστορίας τους και των εννοιών τους.

Πρώτη επιλογή αποτέλεσε η μελέτη του βιβλίου “Ο θείος Πέτρος και η εικασία του Γκόλντμπαχ” του Απόστολου Δοξιάδη. Το βιβλίο αυτό ασχολείται με την ζωή ενός φανταστικού προσώπου, του μαθηματικού Πέτρου Παπαχρήστου, που σε όλη τη ζωή του προσπάθησε να αποδείξει την εικασία του Γκόλντμπαχ. Την ιστορία αφηγείται ο ανιψιός του Πέτρου, που γοητεύεται από το μυστήριο του θείου του και επιθυμεί και ο ίδιος από μικρή ηλικία να ασχοληθεί με τα μαθηματικά. Ο Πέτρος όμως βάζοντάς τον να αποδείξει την εικασία του Γκόλντμπαχ, την οποία όμως ο ίδιος δεν είχε καταφέρει να την αποδείξει, τον αναγκάζει να μην ασχοληθεί. Όταν πλέον το καταλαβαίνει, βρίσκεται σε πανεπιστήμιο στην Αμερική προκειμένου να σπουδάσει Οικονομικά. Ο συγκάτοικός του, Σάμυ, ο οποίος πραγματοποιεί σπουδές στα μαθηματικά, τον βοηθά να ανακαλύψει ό,τι μπορεί για τον Πέτρο και πείθει τον αφηγητή να σπουδάσει μαθηματικά.

Γυρίζοντας πίσω στην Αθήνα για τις καλοκαιρινές του διακοπές επισκέπτεται τον Πέτρο στο σπίτι του στην Εκάλη, όπου αυτός του εξιστορεί τη ζωή του, γιατί έγινε μαθηματικός και γιατί δεν αναφέρεται πουθενά στην ιστορία των μαθηματικών. Ανάμεσα στους δύο άντρες δημιουργείται μία ιδιαίτερη σχέση. Ο αφηγητής συνεχίζει τις σπουδές του στα μαθηματικά, επιστρέφει στην Ελλάδα και πείθει τον Πέτρο να αποδεχθεί ένα βραβείο από τη χούντα και να ξεκινήσουν μαθήματα για να του διδάξει όσα ξέρει για τα μαθηματικά και κυρίως για την εικασία του Γκόλντμπαχ. Κάποιο βράδυ όμως ο θείος του του τηλεφωνεί λέγοντάς του ασυναρτησίες και πως τελικά έλυσε την εικασία του Γκόλντμπαχ. Ο αφηγητής σπεύδει άμεσα να τον συναντήσει, αλλά ο Πέτρος έχει ήδη πεθάνει. Άραγε να έλυσε την εικασία ή όχι;

Πρώτα, οι μαθητές διέκριναν και μελέτησαν τον αφηγητή του μυθιστορήματος:

Στο πρώτο μέρος του μυθιστορήματος «παρακολούθησαν» τον αφηγητή, το «προσφιλές ανεψούδι» σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση, να τους διηγείται τις πρώτες του επαφές και σχέσεις με τον θείο Πέτρο.

Στο δεύτερο μέρος ο καθηγητής Πέτρος Παπαχρήστου που είναι και ο «πρωταγωνιστής» της αφήγησης, την οποία παρακολουθούμε μέσα από τρίτοπρόσωπη αφήγηση. Στο τρίτο μέρος ο Πέτρος Παπαχρήστου ξαναγίνεται θείος Πέτρος, και πάλι η αφήγηση γίνεται πρωτοπρόσωπη.

Οι μαθητές στη συνέχεια ενημερώθηκαν για την κρισιμότητα της επιλογής του προσώπου που αφηγείται και για τις διαφορές πρωτοπρόσωπης και τριτοπρόσωπης αφήγησης και τους ζητήθηκε να γράψουν μια ιστορία επιλέγοντας το πρόσωπο της αφήγησης.

Στόχος της συγκεκριμένης δράσης, ήταν οι μαθητές να ασχοληθούν με την “κατασκευή” ενός αφηγηματικού κειμένου, για την ακρίβεια ενός διηγήματος.

Ζητήθηκε από τους μαθητές, να γράψουν ένα διήγημα με κεντρικό χαρακτήρα κάποιον που ασχολείται με την επίλυση ενός μαθηματικού προβλήματος.

Το αποτέλεσμα ήταν, η δημιουργία 34 διηγημάτων από μαθητές της Α και Β Λυκείου και η επεξεργασία τους με την μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου, και συγκεκριμένα η ποιοτική ανάλυση.

Κρίθηκε αναγκαία η κατασκευή ενός συστήματος κατηγοριών ανάλυσης. Αφού είχε προηγηθεί, η συγκέντρωση των σημείων εκείνων από τα διηγήματα, που βοήθησαν στην εξαγωγή συμπερασμάτων, για το πώς αντιλαμβάνονται οι μαθητές την διαδικασία επίλυσης ενός μαθηματικού προβλήματος, ποια συναισθήματα τους δημιουργεί τόσο η διαδικασία, όσο και η τελική έκβαση και πώς χαρακτηρίζουν έναν ήρωα που εμπλέκεται με αυτό τον τρόπο με τα μαθηματικά.

Από τα 34 διηγήματα που συγκεντρώθηκαν, στα 13 ο πρωταγωνιστής είναι μαθηματικός -σε ένα και θεός του αφηγητή- και σε δυο ιστορίες οι μαθητές αναφέρονται στον μαθηματικό του σχολείου τους, στη μια περίπτωση με ονοματεπώνυμο και στην άλλη με ευνόητη περιγραφή.

Σε άλλα 13 ο πρωταγωνιστής είναι μαθητής και σε ένα είναι φοιτητής. Σε ένα ακόμα είναι ο θεός και σε άλλο ένα ο αδερφός του αφηγητή, ενώ εντύπωση προκαλεί πως σε δυο περιπτώσεις είναι απλώς κάποιος που βλέπει ζωντανά στη φύση την εικόνα ενός μαθηματικού προβλήματος. Μόνο σε δυο ιστορίες ο ήρωας έχει όνομα: στη μία είναι μαθητής και στην άλλη δεν προσδιορίζεται η ιδιότητά του. Στις 21 ιστορίες έχουμε αφηγήσεις σε α' πρόσωπο και στις υπόλοιπες σε γ' πρόσωπο. Σε 10 αφηγήσεις οι μαθητές μέσα στην ιστορία τους μιλάνε με σαφήνεια και με μαθηματικούς όρους για την επίλυση ενός συγκεκριμένου προβλήματος και την περιγράφουν σαν να την λύνει ο πρωταγωνιστής τους.

Σε τρεις ιστορίες η ιστορία αφορά συμμετοχή σε Μαθηματικό Διαγωνισμό, ενώ είναι χαρακτηριστικό πως σε όλες τις ιστορίες επιτυγχάνεται η λύση του μαθηματικού προβλήματος από τον πρωταγωνιστή και όλες καταλήγουν με τα συναισθήματά του πάνω σε αυτή την επιτυχία: το συναίσθημα που κυριαρχεί είναι αυτό της περηφάνιας, του ενθουσιασμού αλλά και της ευτυχίας που διακατέχει τον ήρωα, αισθάνεται ανακούφιση και χαρά “όπως όταν ένα μικρό παιδάκι χαίρεται με το πρώτο του κατόρθωμα”, και αποκτά εμπιστοσύνη στον εαυτό του. Μόνο σε μια περίπτωση, ο ήρωας μετά την επιτυχία αισθάνθηκε άδειος.

Σε ένα από τα διηγήματα ο πρωταγωνιστής μαθηματικός ξεκινάει μια απλή ιστορία για μια βόλτα του με οικείους μαθηματικούς όρους: “Εστω ότι έξω έχει 35 βαθμούς.”

Ενώ, από την άλλη, σε ένα ακόμα διήγημα ο ήρωας θέλει να μετρήσει μια απόσταση που έβαλαν στοίχημα να κολυμπήσουν και έτσι το μαθηματικό πρόβλημα γίνεται μέρος της καθημερινότητας και των αναγκών της και αντιμετωπίζεται και με ανάλογο λεξιλόγιο.

Εντύπωση προκαλεί πως μόνο σε ένα διήγημα έχουμε τίτλο: “Ένας υπέροχος άνθρωπος”, που σε μια πρώτη σκέψη μας παραπέμπει στη γνωστή ταινία με αγγλικό τίτλο “A Beautiful Mind” και θέμα την μεγάλη άνοδο του μαθηματικού Τζον Ναϋ, που ήταν ικανός να λύσει περίπλοκα μαθηματικά προβλήματα, έπασχε από σχιζοφρένεια και κατέληξε να κερδίσει βραβείο Νόμπελ. Το διήγημα με αυτόν τον τίτλο ήταν βγαλμένο από μια άλλη εποχή, για κάποιον που στα 35 του στα τέλη του 19ου αιώνα και “με άδειες τις τσέπες άρχισε ξανά το σχολείο, όχι αυτός, όχι, αλλά ο άλλος του εαυτός, ο εαυτός ο οποίος δεν αντέχει την υποκρισία και την κακοτυχία της ζωής του και θέλει να αποδείξει πως ο καθένας μπορεί, αν πραγματικά θελήσει”.

34 ιστορίες, 34 προβλήματα, 34 μαθητές και οι οπτικές τους για τα μαθηματικά: άλλοι τα φοβούνται, άλλοι ενθουσιάζονται, άλλοι τα αγαπούν. Οι ήρωες των ιστοριών, κάποιοι σαν τον θείο Πέτρο, κάποιοι σαν τον μαθηματικό του σχολείου, κάποιοι σαν έναν φίλο, σαν ένα συμμαθητή, σαν κάποιον από την παρέα, καλούνται να αντιμετωπίσουν μια μαθηματική πρόκληση και αναμετρώνται με αυτήν, όχι μόνο ως μυαλά -μαθηματικά ή μη- αλλά και ως υπάρξεις συναισθηματικές, με βεβαιότητες και αβεβαιότητες, πεποιθήσεις και ανασφάλειες, ελπίδες και απογοητεύσεις, φόβους και ανάγκες. Οι ήρωες των ιστοριών, πρωταγωνιστές διηγημάτων, λογοτεχνικοί ήρωες, αποτυπώνουν τη σκέψη και την οπτική για τη ζωή των συγγραφέων τους.

Συμπεράσματα:

Η παρούσα ερευνητική εργασία διερεύνησε το αντικείμενο της Δημιουργικής Γραφής τόσο από την θεωρητική όσο και από την πρακτική του διάσταση. Στο Α' μέρος έγινε μία προσπάθεια αποσαφήνισης του όρου «δημιουργική γραφή» μέσω διαφορετικών ορισμών.

Στη συνέχεια, ακολούθησε η ιστορική της αναδρομή και το πώς έφτασε το αντικείμενο να θεωρείται απαραίτητο στην εκπαίδευση. Παράλληλα, έγινε μία αναφορά στην έννοια της δημιουργικότητας καθώς αποτελεί βασικό πυλώνα της δημιουργικής γραφής. Ακολούθησαν αναφορές της Δημιουργικής Γραφής στον χώρο της εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα στο χώρο του Νηπιαγωγείου.

Στο Β' Μέρος αναφέρονται οι πρακτικές εφαρμογές Δημιουργικής Γραφής που πραγματοποιήθηκαν από εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Με βάση όλα όσα μελετήθηκαν κατά την εκπόνηση αυτής της εργασίας καταλήγουμε στην άποψη ότι η ενασχόληση με τη δημιουργική γραφή μπορεί να βοηθήσει πολλαπλά τους μαθητές, προσφέροντάς τους την ευχαρίστηση της δημιουργίας. Εμπεριέχει μία ψυχαγωγική διάσταση και έναν παιγνιώδη χαρακτήρα, αφού συνδέεται με λειτουργίες που συναντώνται στο παιχνίδι, όπως ο πειραματισμός και η φαντασία. Αποκτώντας έτσι, μία διάσταση ψυχικής απελευθέρωσης.

Παράλληλα, μέσω της ανάγνωσης των κειμένων που παράγονται και της ανατροφοδότησης από την ομάδα, μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά ως προς την δημιουργία ενός κλίματος αποδοχής από και προς την ομάδα και ένταξης σ' αυτή. (Καρακίτσιος, 2012). Επιπλέον, βελτιώνει τις γλωσσικές ικανότητες των μαθητών και συμβάλλει, μέσα από τον πειραματισμό με τις λέξεις, στην ανάπτυξη ικανοτήτων χειρισμού της γλώσσας. Ταυτόχρονα ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους και τους προσφέρει πολύπλευρη καλλιέργεια. (Benton, 1999).

Είναι γεγονός ότι οι ασκήσεις δημιουργικής γραφής συντελούν στην καλλιέργεια της φαντασίας και της δημιουργικότητας των μαθητών. Άλλωστε, η ενασχόληση με την καλλιτεχνική έκφραση μπορεί να οδηγήσει στην καλλιέργεια αυτού που ο Οδυσσέας Ελύτης (1987) ονόμαζε «ποιητική νοημοσύνη», η οποία «μπορεί να έχει σχέση με την ύπαρξη μιας καλής ποιότητας ευαισθησίας, με την παρουσία μιας ανάγκης πραγματικής για ποιητικό πέταγμα.»

Στόχος της διδασκαλίας της Δημιουργικής Γραφής στο σχολείο, δεν είναι να μετατραπούν οι μαθητές σε συγγραφείς ή να δημιουργήσουν υψηλή λογοτεχνία, αλλά να προσεγγίσουν την συγγραφική διαδικασία, να προβληματιστούν για την κατασκευή της λογοτεχνίας και τη λειτουργία της και να τους δοθεί η δυνατότητα να ανακαλύψουν και να ασκήσουν τις καλλιτεχνικές τους δεξιότητες, να εκφραστούν δημιουργικά μέσα από μία ευχάριστη και παιγνιώδη διαδικασία.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση:

Αρτζανίδου Έ. & Κουράκη Χ. (2013). Φιλαναγνωσία και Δημιουργική Γραφή. Στο Κωτόπουλος, Τ. Η. & Βακάλη, Α. & Νάνου, Β. & Σουλιώτη, Δ.(Επιμ.), Ηλεκτρονικά Πρακτικά του 1ου Διεθνούς Συνεδρίου. Δημιουργική Γραφή, 4-6 Οκτωβρίου 2013. Αθήνα, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

http://cwconference.web.uowm.gr/archives/1st_conference/artzanidou_kouraki_article.pdf

[ημερομηνία ανάκτησης: 10/08/2022].

Βακάλη, Α.Π. & Ζωγράφου-Τσαντάκη, Μ. & Κωτόπουλος Τ.Η. (2013). Η δημιουργική γραφή στο νηπιαγωγείο. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Βακάλη, Α. & Ζωγράφου, Μ. & Κωτόπουλος, Τ.Η. (2013). Δημιουργικός λόγος στην προσχολική ηλικία. Στο Κωτόπουλος, Τ.Η. & Ζωγράφου, Μ. & Βακάλη, Α. (Επιμ.), Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου. Ο κριτικός γραμματισμός στη σχολική πράξη, 1-3 Νοεμβρίου 2013. Δράμα, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

http://www.nured.uowm.gr/drama/Eisegeseis_files/%CE%9A%CF%89%CF%84%CE%BF%CC%81%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%82,%20%CE%96%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CC%81%CF%86%CE%BF%CF%85%20%26%20%CE%92%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CC%81%CE%BB%CE%B7.pdf

[ημερομηνία ανάκτησης 10/08/2022]

Βασιλάκη, Α. & Γιαννακουδάκης, Λ. (2009). Η δημιουργική γραφή στο δημοτικό σχολείο Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής. Αθήνα: Κέδρος.

Γρόσδος, Σ (2015). Μαθήματα Δημιουργικής Γραφής. Παράθυρο, 90, 72-85.

Εμμανουηλίδου, Κ (2014). Πώς να καλλιεργήσουμε την κριτική σκέψη στα παιδιά μας, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://pigolampides.gr/blog/kalliergeia-dimiourgikis-skepsis/>

[ημερομηνία ανάκτησης 10/08/22]

Καραγιάννης Σ. (2010). Η Δημιουργική Γραφή ως Καινοτόμος Δράση στο Σχολείο: όψεις μιας Παιδαγωγικής Εμπειρίας, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://www.scribd.com/doc/49612155/%CE%97-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE-%CF%89%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%84%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CE%B4%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%BF>

[ημερομηνία ανάκτησης 10/08/22]

Καρακίτσιος Α. (2013), Διδασκαλία της λογοτεχνίας και δημιουργική γραφή, Θεσσαλονίκη: Ζυγός.

Καρακίτσιος, Α. (2012). Δημιουργική Γραφή: μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής.

Κωτόπουλος Τ. (2012), Η νομιμοποίηση της «δημιουργικής γραφής», στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/view/543>

[ημερομηνία ανάκτησης 10/08/22]

Κωτόπουλος, Η. Τ. (2011). Από την ανάγνωση στη λογοτεχνική ανάγνωση και την παιγνιώδη διάθεση της Δημιουργικής Γραφής. Στο Παπαντωνάκης Γ. &Κωτόπουλος Τ. (Επιμ.), Τα ετεροθαλή (σσ. 21-36). Αθήνα: Ίων.

Κωτόπουλος, Τ.Η. (2013). Φιλαναγνωσία και Δημιουργική Γραφή. Στο Κατσίκη-Γκίβαλου, Α. & Πολίτης, Δ. (Επιμ.), Καλλιεργώντας τη Φιλαναγνωσία Πραγματικότητες και Προοπτικές Συλλογικό Έργο (σσ. 113-125). Αθήνα: Διάδραση.

Κωτόπουλος, Τ.Η. & Νάνου ,Β.(ΕΠΙΜ.) (2018). Πρακτικά 3ου Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή», Κέρκυρα 2017, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

http://cwconference.web.uowm.gr/archives/3rd_cw_conference_2017.pdf

[ημερομηνία ανάκτησης 10/08/22]

Μουλά Ε. (2012) Αναζητώντας τη δημιουργικότητα στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Ο επαναπροσδιορισμός της δημιουργικής «γραφής» στην μεταμοντέρνα πραγματικότητα και την «ψηφιακή» εκπαιδευτική τάξη πραγμάτων, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/view/544>

[ημερομηνία ανάκτησης 10/08/22]

Μπράτιτσης, Θ., Μουταφίδου, Α. (2013). 1 ο Διεθνές Συνέδριο «Δημιουργική Γραφή», Αθήνα, 4-6 Οκτωβρίου 2013

Νικολαΐδου Σ. (2012), Δημιουργική γραφή στο σχολείο. Το τερπόν μετά του ωφελίμου, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/view/545>

[ημερομηνία ανάκτησης 10/08/22]

Νικολαΐδου Σ. (2014), Πως έρχονται οι λέξεις. Τέχνη και τεχνική της δημιουργικής γραφής, Αθήνα: Μεταίχμιο

Παπαντωνάκης Γ. (2013), Για μια δημιουργική γραφή: η περίπτωση των συγκρούσεων, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/view/547>

[ημερομηνία ανάκτησης 10\08\22]

Πασσιά, Α. & Μανδηλαράς Φ. (2001). Εργαστήρι Δημιουργικής Γραφής για Παιδιά. Αθήνα: Πατάκης.

Ροντάρι Τ. (1994) Η γραμματική της φαντασίας, Αθήνα: Μεταίχμιο

Σουλιώτης Μ. (2009), «Μου αφήνεις πενήντα δραχμές για τσιγάρα;», Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Σουλιώτης, Μ., (2012). Δημιουργική Γραφή. Οδηγίες Πλεύσης. Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.

Σουλιώτης Μ. (2012), Δημιουργική γραφή. Οδηγίες πλεύσεως, βιβλίο εκπαιδευτικού, Κύπρος: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Ξενόγλωσση:

Brophy, K. (2008). "Workshopping the Workshop and Teaching the Unteachable". In Creative Writing Studies, Practice, Research and Pedagogy. Great Britain: MPG Books Ltd. 75-87.

Dawson, P. (2005). Creative Writing and the Humanities. London and New York: Routledge.

Gambrell, L.B. (1996). "Creating classroom cultures that foster motivation" The Reading Teacher, vol. 50.1.

Harper, G. (2010). "Several Faces of Creative Writing". New Writing: The International Journal for the Practice and Theory of Creative Writing 7(3), 175-178.